

Прэзідэнты Аўстрыі, Беларусі і Германіі падчас наведвання "Трасцянца".

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БелТА

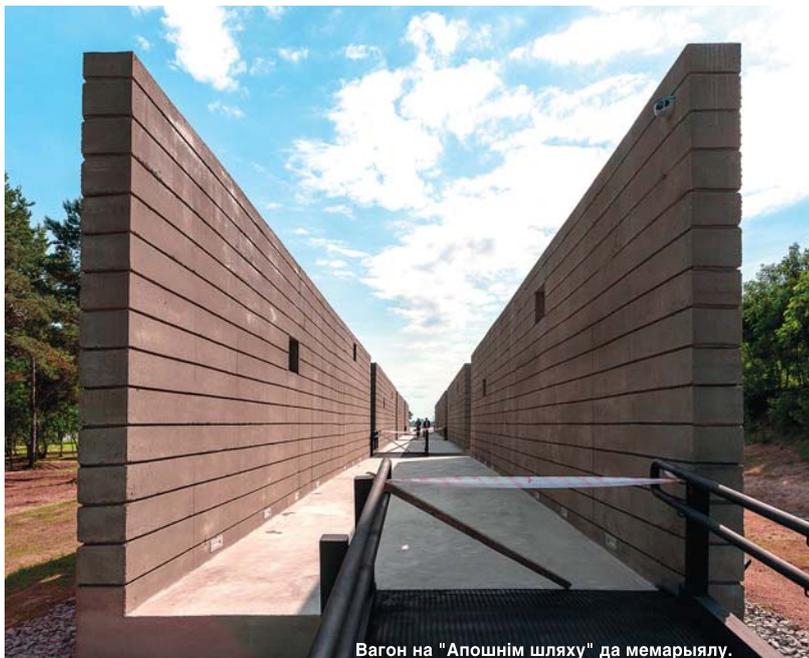
Без мармуровага глянцу

У гэтую пятніцу тапонім "Трасцянец" патрапіў у навіны многіх сусветных СМІ. Прэзідэнты трох краін — Беларусі, Аўстрыі і Германіі, — а таксама афіцыйныя асобы з большасці еўрапейскіх дзяржаў прынялі ўдзел у адкрыцці новай чаргі мемарыяльнага комплексу на месцы аднаго з самых жажлівых канцэнтрацыйных лагераў часоў Другой сусветнай вайны.

Мітынг-рэквіем, які адбыўся ў ці не самым змрочным месцы беларускай сталіцы, засведчыў, што памяць пра злачынства нацызму сёння аб'ядноўвае розныя народы, не зважаючы на іх ролю ў мінулай вайне. Адпаведна, урокі мінуўшчыны усё ж засвойваюцца.

Гэтую тэму развіў у сваёй прамове і Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка. Па словах беларускага лідара, гісторыя самым жорсткім чынам паказала, што нельга ігнараваць злю, нават калі яно існуе на ўзроўні ідэі, бо яго трансфармацыя ў рэальную пагрозу застаецца адно пытаннем часу.

Прамова прэзідэнта Федэратыўнай Рэспублікі Германія Франка-Вальтэра Штайнмаера была прасякнута пакаяннем за дзеянні прадстаўнікоў свайго народа на беларускіх землях. Ён асабліва падкрэсліў, што гэтыя падзеі не былі "справай рук чалавечых" — злачынствы мелі канкрэтныя нямецкія імёны. А таксама засведчыў ролю мастацтва ў захаванні памяці, прыгадаўшы знакаміты фільм "Ідзі і глядзі", які адкрыў яму

Вагон на "Апошнім шляху" да мемарыялу.

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

праўду пра трагедыю беларускага народа.

Менавіта гэтай універсальнай філасофскай праблематыкай прасякнуты і мемарыяльны комплекс на месцы масавага забойства мірных грамадзян ва ўрочышчы Благоўшчына. Лаканіч-

ны, прачулы, без мармуровага глянцу. Адлюстроўваючы памяць пра падзеі мінулага, ён у той самы час скіроўвае свой пачынальнік да жыхароў нашага XXI стагоддзя.

Працяг тэмы — на старонках 4 — 5.

Погляд з XXI стагоддзя

НЕЗГАСАЛЬНАЯ ПАХОДНЯ ПАМЯЦІ

Напярэдадні Дня Незалежнасці "К" узгадвае партызанскія парады ліпеня 1944-га і імёны мастакоў, што вызвалілі Беларусь.

ст. 14 — 15

Праекты развіцця

БУДУЧЫНЯ ПАД ЗНАКАМ "БЕРАГІНІ"

З 20 па 24 чэрвеня гарадскі пасёлак Акцябрскі прымаў аматараў аўтэнттыкі на Рэспубліканскім фестывалі фальклорнага мастацтва "Берагіня". "К" таксама наведала Гомельшчыну.

ст. 12 — 13

Персона

"КРЫШТАЛЬ" МАРЫ, ЯКІ НЕ РАЗБІЎСЯ

Сёння ўвечары ў Карлавых Варах стужкай Дар'і ЖУК "Крышталь" распачнецца конкурс кінафестываля "На Усход ад Захаду". "К" пагутарыла з першай беларускай удзельніцай форуму ў Чэхіі.

ст. 6

Дыялог адбыўся

19 — 20 чэрвеня ў Астане прайшоў XIII Форум творчай і навуковай інтэлігенцыі СНД, арганізаваны пры падтрымцы Міжнароднага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва. Старшыня яго праўлення, Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Азербайджанскай Рэспублікі ў Расійскай Федэрацыі Палад Бюльбюль-аглы нагадаў, што з 2007 года дзякуючы МФГС у краінах Садружнасці адбылося 670 буйных творчых мерапрыемстваў, падчас якіх дзеячы культуры і навукі маглі, што называецца, звернуць гадзіннікі ды запланаваць сумесныя праекты.

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч.

Дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь Павел Сапоцька.

Ангеліна Малаўка з брэсцкай гімназіі № 2 скарыла ўсіх выкананнем гімна роднага горада.

Ірына АЛЯКСЕЕВА,
Сяргей ЖДАНОВІЧ (фота),
Мінск — Астана — Мінск

Напрыклад, вынікам дыскусій і сустрэч стала падрыхтоўка 26-томнага энцыклапедычнага выдання, якое ахоплівае ўсе гуманітарныя напрамкі краін СНД.

— Калі мы зможам захаваць узаемную ўвагу і павагу, калі будзем здатныя адзін аднаго чуць, то здолеем рэалізаваць яшчэ не адзін дзясятка гуманітарных праектаў разам, — перакананы спадар Бюльбюль-аглы. — Мне хочацца ўспомніць вядомае выслоўе Сяргея Капіцы, актуальнае ва ўсе часы: “Культуру трэба насаджаць! Нават сілай. У адваротным выпадку нас чакае крах”.

Сталіца Казахстана — адзіны горад у СНД, які прымае штогадовы Форум ужо ў трэці раз. Месяца правядзення абранае невяпядкова: сёлета Астана адзначае 20-гадовы юбілей. Дзівяць уяўленне архітэктурныя формы мегаполіса, якія спалучаюць сучасныя тэхналогіі і нацыянальны каларыт, хайтэк і культурныя традыцыі. Неаспрэчна, гэта ідэальная прастора для сустрэчы творчых і навуковых дзеячаў.

Тэма сёлёшняга Форуму была сфармулявана наступным чынам: “Дыялог у СНД — перспектывы гуманітарнага супрацоўніцтва ў XXI стагоддзі”. І можна з пэўнасцю сказаць, што гэты дыялог адбыўся. Удзельнікі абмеркавалі рэалізацыю маштабных праектаў у гуманітарнай сферы, запланавалі новыя пачыны, падзяліліся сваім досведам, які, неаспрэчна, быў цікавы калегам.

Кульмінацыйнай цырымонія адкрыцця стала ўручэнне прэміі “Зоркі Садружнасці”, заснаванай МФГС. Яе памер складае 2 мільёны расійскіх рублёў. Сёлета на суісканне прэміі былі прадстаўлены 11 намінантаў з 8 краін. З Беларусі лаўрэатам стала біятлістка Дар’я Домрчава. У ліку іншых лаўрэатаў — азербайджанскі філолаг Наргіз Пашаева, акцёр Асана Ашвімаў (Казахстан), знакаміты расійскі музыкант Юрый Башмет. Па традыцыі, Форум прадставіў культурную сталіцу наступнага года — у 2019 годзе гэты ганаровы статус атрымае Брэст.

На цырымоніі адкрыцця міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч нагадаў прысутным:

— У нашай краіне ёсць добрая прэмія, такая ж цёплая, як і прэмія краін Садружнасці — “За духоўнае адраджэнне”. У гэтым годзе на яе ўручэнні Аляксандр Лукашэнка невяпядкова 90 працэнтаў сваёй выступу прысвяціў інтэрнэту, новым тэхналогіям. Сёння ў Астане я востра адчуваю, што ўсе сучасныя тэхналогіі і навацыі толькі тады маюць будучыню, калі абаліраюцца на духоўную спадчыну, культуру і традыцыі.

У двухдзённым Форуме ўзялі ўдзел 200 дэлегатаў з усяіх краін Садружнасці. На пленарных пасяджэннях і ў профільных секцыях дзеячы навукі, адукацыі і культуры абмяркоўвалі розныя аспекты прафесійнага ўзаемадзеяння.

Як падкрэсліў спецыяльны прадстаўнік Прэзідэнта Расійскай Федэрацыі па міжнародным культурным супрацоўніцтве Міхаіл Швядкой, ёсць канкрэтныя праблемныя вузлы ў дыялогу культур краін Садружнасці, ліквідаваць якія можна толькі сумеснымі намаганямі. Напрыклад, пытанні страхавання музейных каш-

тоўнасцяў, іх транспарціроўкі і забеспячэння бяспекі падчас абменных выстаў паміж музеямі розных краін.

Нямала ўвагі было прысвечана і пытанню, як прыцягнуць моладзь у творчыя праекты краін Садружнасці. Дырэктар беларускага Нацыянальнага гістарычнага музея Павел Сапоцька нагадаў, што нарадзіўся праз год пасля таго, як распаўся СССР — і таму лічыць сябе акурат маладым кіраўніком. На яго думку, творчыя моладзь Беларусі — мастакі, музыканты, пісьменнікі — прыцягваюцца ў творчыя праекты вельмі актыўна. Але па-за сферай увагі часам застаецца такая важная пазіцыя, як менеджмент культуры.

— У нас вельмі шмат прыкладаў, калі кіраўнік установы культуры сыходзіць на пенсію і далей усе пачынаюць сутаргава шукаць, кім жа яго замяніць, — адзначаў ён. — Гэта значыць няма рэзервовага корпуса кіраўнічага складу. Адсутнічае інстытут менеджменту. Мы вывучалі досвед еўрапейскіх краін, і там падрыхтоўка ад пачатку іншы: людзей у маладым узросце кідаюць у культурную галіну, быццам у вёр — выплываць ці не. Большая частка з іх “гіне”: працаваць з творчымі асобамі не так і проста. Але тыя, хто выплывае, і складаюць у будучым кіраўнічае звяно. Звярніце ўвагу: прэміі, гранты і заахвочванні таго ж МФГС прадугледжваюць вылучэнне сродкаў на праекты ў музыцы, тэатральнай сферы, аматарскай творчасці. Але няма ні адной намінацыі ў такіх галінах, як менеджмент, маркетынг, прадзюсаванне. Фактычна, мы адкідаем тых “нябачных” людзей, якія прасоўваюць праекты і культурныя брэндзі.

Падчас дэбатаў гаворка вялася таксама і на тэму функцыянавання грамадскіх арганізацый у сферы культуры. Павел Сапоцька распавёў калегам з іншых краін пра беларускія ініцыятывы падобнага профілю: фонды, праграмы, праекты трансгранічнага супрацоўніцтва. На яго думку, яны адыгрываюць вельмі важную ролю ў грамадстве. Па-першае, адбываецца самаактывізацыя асобы, што сёння асабліва актуальна. Па-другое, культурныя праекты атрымліваюць дадатковыя крыніцы фінансавання. І, нарэшце, развіваецца міжнароднае супрацоўніцтва.

— Дастаткова прыгадаць расцяўрацыю сядзібаў Тызенгаўзаў у Паставах, Агінскіх у Залесці, Гутэн-Чапскіх у Станькаве, — падзяліўся ён станоўчым беларускім досведам. — Гэтыя нашы праекты падзяляць сумесна з грамадскімі аб’яднаннямі, дзякуючы дапамозе якіх арганізацыя міжнародныя канферэнцыі, вядзецца навуковая дзейнасць, распрацоўваюцца новыя турыстычныя маршруты. Асабліва хочацца адзначыць ролю прафсаюзаў. Калі мы чуюм галасы з Захаду пра тое, што ў нас не развіты інстытуты грамадзянскай супольнасці, у адказ можам запярэчыць: у нас грамадскія арганізацыі часта выступаюць як ініцыятары аднаўлення культурнай спадчыны. Яскравы прыклад — Курган Славы, дзе праз спрыянне Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі было цалкам заменена травяное пакрыццё, праведзены расцяўрацыйныя работы. Музей ваеннай тэхнікі — таксама грамадскі праект. І, паўтаруся, такіх у нас шмат. Дыялог паміж дзяржавай і грамадствам у нас існуе, нам ёсць чым ганарыцца.

Звярнуўшыся двухдзённым форум прыняццем рэзалюцыі, у якой удзельнікі мерапрыемства падзяліліся сумеснай працы і сфармулявалі задачы на бліжэйшую перспектыву.

Калонка рэдактара

Пара-тройка нерытарных пытанняў

Дзіўным збегам абставінаў, доўгачаканае адкрыццё мемарыялу ў Благойшчыне супала з бурлівай актуалізацыяй у грамадскай свядомасці самой тэмы мемарыялізацыі. І разам з разглядам канкрэтных фактаў варта было б прамагматычна задумацца пра тыя агульныя прынцыпы, якія павінны вызначаць падыходы да захавання рознага тыпу месцаў памяці — ад могілак да тэрыторый масавых забойстваў.

Ілья СВІРЫН

Уласна, што тычыцца цэнтраў, справа звычайна зразумелая: ёсць належная юрыдычная база, паводле якой апекавацца імі ў Мінску павінна адпаведная камунальная служба з эфэктывнасцю назвай "Спецкамбінат". Ёсць рэгламенты і інструкцыі.

Сітуацыя на Вайсковых могілках, дзе грамадскія актывісты ўжо другі тыдзень супрацьстаяць замене старых надмагілляў на стандартызаваныя новыя — гэта, безумоўна, выключэнне. І абумоўлена яно... найперш дрэннай памяццю.

Прадстаўнікі ўжо згаданай службы чамусьці забыліся, што гэты аб'ект (у адрозненне ад большасці падобных) з'яўляецца гісторыка-культурнай каштоўнасцю. Адпаведна, на яго распаўсюджваецца не толькі Закон "Аб пахаванні і пахавальнай справе", але і яшчэ адзін раздзел заканадаўства, за кантроль над захаваннем якога адказвае не Спецкамбінат, а зусім іншы дзяржаўны орган — Міністэрства культуры краіны. І без яго дазволу там нічога добраўпарадкаваць нельга.

Сітуацыя з Курапатамі, якія маюць дакладна такі самы статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, зразумелая куды менш. Урочышча ўжо не першы раз становіцца цэнтрам грамадскай увагі. Зрэшты, нават не само яно, але яго ваколіцы, якія быццам медам намазаныя для розных інвестпраектаў. Дасюль не магу зразумець, чаму: ля кальцавой ёсць процыма іншых незабудаваных участкаў. Ды і горшае месца для "загараднай кавярні", ніж лапкі на ростанях дзвюх магістралю са звышнасычаным трафікам, варта яшчэ пашукаць. Зважаючы хаця б на аспект чыста экалагічны, а не маральны — хаця ён у дадзеным выпадку, вядома, куды важнейшы.

Але я тут хацеў бы пра іншае. Пра тое, што робіцца (альбо, дакладней, не робіцца, але павінна рабіцца), уласна, на тэрыторыі гісторыка-культурнай каштоўнасці. Бо хаця тапонім "Курапаты"

ва ўсіх на слыху, мала хто гаворыць менавіта пра само ўрочышча, а не пра рэстаран.

Вельмі радуе, што хай і няспешна, але рухаецца справа стварэння мемарыялу. Ды і тыя праекты, якія выйшлі ў сваясаблівых фінал конкурсу, асабіста мяне таксама парадавалі — сваёй абстрактнай аб'агульнасцю, лаканічнасцю і ёмістай універсальнасцю. Але і дасюль незразумелыя адказы на многія пытанні. Напрыклад, пра будучы статус гэтага жажлівага месца. І вытворае: хто і якім чынам будзе займацца яго добраўпарадкаваннем?

Возьмем, да прыкладу, тыя ж могілкі або, у супрацьвагу — грамадскі парк адпачынку. Яны маюць вызначаныя рэгламенты паводзінаў, і на ўваходзе наведвальнік адразу разумее, чаго яму нельга рабіць. За тым, каб правільны не парушаліся, соцаць прадстаўнікі адпаведных структур. І, зразумела, прадугледжаны цэлы штат людзей з мётламі і газонакасілкамі, якія дбаюць, каб там было заўсёды чысцютка.

У Курапатах сёння нічога падобнага няма. Хаця, вядома, патрэбна.

Яшчэ адно патэнцыйна хваравітае ў будучым пытанне — што рабіць з Народным мемарыялам? Пазіцыя ўсіх, хто выказваўся на гэты конт, адназначная: усталываць неаб'якавымі людзьмі крыжы трэба захоўваць. Аднак такія кранальнікі і сардальныя знакі памяці маюць і чыста фізічныя ўласцівасці — пагатоў, зробленыя яны з нетрывальных матэрыялаў.

Як будзе развівацца ў далейшым Народны мемарыял? Хто і паводле якіх прынцыпаў мае сачыць за яго станам? Адказы пакуль нават не прамалёўваюцца. Але, як падаецца, тут таксама ў кожным разе не абсыціся без пэўных элементаў здаровага бюракратызму.

Урэшце, менавіта адэкватныя адказы на ўсе гэтыя пытанні — няпростыя, але зусім не рытарычныя — дазваляць пазбегнуць у будучым тых прыкрасцяў і непаразуменняў, якія, відавочна, ніяк не спрыяюць культуры памяці.

Кожны чалавек фарміруецца пад уздзеяннем падзей свайго часу. Для Беларусі сімваламі эпохі, якія не могуць не паўплываць на станаўленне кожнага жыхара, з'яўляюцца мемарыяльныя комплексы на месцы колішняга лагера смерці Трасцянец, які складаўся з уласна лагера каля вёскі Малы Трасцянец, месца масавых расстрэлаў і спалення людзей ва ўрочышчах Благойшчына і Шашкова. І калі на тэрыторыі лагера ў 2015 годзе быў адкрыты мемарыял "Брама смерці", то на месцы забойства людзей мемарыяльны комплекс пабудаваны цяпер.

Генадзь ВОХІН /
Фота Ганны ШАРКО і Сяргея ЖДАНОВІЧА

ТОЕ, ШТО НАС ЯДНАЕ

Чалавечыя ўспаміны не існуюць ізалявана — яны ўзаемазвязаны. Такім чынам утвараецца сетка памяці — структура, у якой успаміны ўзаемацягнуць і дапаўняюць адзін аднаго. Найбольш ярка яны праяўляюцца ў прысвечаных тэме агульнай памяці мемарыялах, якія маюць аб'яднальную сілу і здатнасць фарміраваць

грамадства. Помнікі, манументы і мемарыялы захоўваюць гэтую індывідуальную памяць на калектыўным узроўні.

"Сховішчы памяці" ўвасабляюцца ў музеях, архівах, манументах з мемарыяламі і нават у рытуалах. Менавіта праз іх інфармацыя максімальна захоўваецца і перадаецца наступнікам. У Беларусі гістарычна складалася, што

Без

Галоўны архітэктар праекта мемарыялу ў Благойшчыне Галіна Левіна.

Мармуровага глянцу

адным з найбольш распаўсюджаных “сховішчаў” такога кшталту сталі музеі і мемарыялы, прысвечаныя падзеям Другой сусветнай вайны. І гэта зразумела, бо памяць пра яе дагтуль яднае бадай кожную сям’ю.

Дайшла чарга і да ўвекавечвання памяці падзей ва ўрочышчы Благоўшчына, дзе забілі каля 150 тысяч чалавек. Як распавяла галоўны архітэктар праекта Галіна Левіна, мемарыялізацыя гэтай часткі лагера смерці была задумана яшчэ ў 2013 годзе яе бацькам, архітэктарам Леанідам Левіным. Менавіта тады ён сабраў творчы калектыў, у які ўваходзілі, апрача Леаніда і Галіны Левіных, архітэктар Аляксандр Капылю і скульптары Максім Пятруль, Канстанцін Селіханаў, Аляксандр Шапо.

— Стварэнне мемарыяла ў Благоўшчыне для Леаніда Мендзелевіча было асаблівай тэмай, — распавядае Галіна Левіна. — З перамогай Канстанціна Касцючэнка на конкурсе праектаў па ўвекавечванні памяці пра трагедыю лагера смерці ў Малам Трасцянец не вырашалася пытанне цалкам — там не было Благоўшчыны.

НАРОДНЫ МЕМАРЫЯЛ

Нягледзячы на сыход у лепшы свет кіраўніка групы Леаніда Левіна ў 2014 годзе, сабраная легендарным архітэктарам каманда не кінула сваю задуму і ў поўным аб’ёме рэалізавала першапачатковыя планы.

— Трэба было надаваць рэальнае архітэктурнае і мастацкае гучанне ідэям, — тлумачыць Галіна Левіна. Галоўнае, як яна адзначае, захаванне “народны” мемарыял, які калісьці стыхійна ўзнік ва ўрочышчы па ініцыятыве аўстрыйскіх грамадскіх аб’яднанняў — сваякі загінулых у Благоўшчыне аўстрыйскіх яўрэяў прыяздзілі сюды і на дрэвах усталявалі жоўтыя шылдачкі з імёнамі сваіх родных. У далейшым і яўрэі з іншых краін, і беларусы далучыліся да гэтай акцыі.

— Мемарыял у Благоўшчыне — цэльны, хаця і складаецца з дзвюх частак. Адна — астатні шлях, па якім вялі людзей на смерць. Гэтая частка задумана творчай групай пад кіраўніцтвам Леаніда Левіна. Зараз я з’яўляюся

галоўным архітэктарам праекта. І мы шалкам захавалі той шлях ад шашы да месца знішчэння. Ні ў права, ні ў лева! Другая частка — само месца масавых знішчэнняў. Гэта 34 рвы, якія былі выяўлены падчас работ надзвычайнай камісіі яшчэ ў 1944 годзе. Над яго мемарыялізацыяй працаваў “Мінскпраект” пад кіраўніцтвам архітэктара Ганны Аксёнавай.

Жоўтыя шылды на дрэвах таксама вырашана пакінуць. — Насамрэч, гэта быў першы крок па стварэнні мемарыяла — людзі гадамі прыязджалі і ўсталёвалі шылдачкі, абнаўлялі іх, даглядалі. Напачатку была нават ідэя перадаць іх у музей, але вырашылі пакінуць, бо гэта — жывая прырода памяці, якая тут абсалютна да месца. І гэта, напэўна, адно з самых моцных выказванняў, якое магчыма зрабіць на дазную тэму, — тлумачыць адзін з аўтараў праекта скульптар Канстанцін Селіханаў.

— На мой погляд, выкарыстанне гэтых шылдачак вельмі важна для сучаснай культуры памяці, — падтрымлівае яго спадарыня Левіна. — Атрымалася спалучэнне прафесійнага архітэктурна-планіровачнага рашэння з чалавечымі пачущымі.

ДРУГАЯ ЧАРГА ПАМЯЦІ

Мемарыяльны комплекс задумваўся як адно разгорнутае выказванне, дзе і архітэктурная, і скульптурная часткі ўзаемадапаўняюць адна адну, і нават сама прастора з’яўляецца часткай залумы. Хаця, як патлумачыў Канстанцін Селіханаў, у дадзеным выпадку не існуе кардынальнага

Мемарыял складаецца з дзвюх частак — апошні шлях у 800 метраў, па якім вялі людзей на смерць, і 34 рвы за ім на месцы масавых расстрэлаў.

падзелу на скульптуру і архітэктурную:

— Калі пяць гадоў таму архітэктар Леанід Левін запрасіў мяне разам са скульптарамі Максімам Петрулем і Аляксандрам Шапо далучыцца да творчага калектыву, мы ўсе разам падтрымалі менавіта такі падыход. На жаль, зараз грошай хапіла толькі на архітэктурную частку — гэта вагоны, якія там можна пабачыць, і чырвоная нітка “Апошняга шляху”.

У генеральным плане было прапісана ўсталяванне скульптур, якіх палічана няма. Няма пакуль і

шылдаў з назвамі беларускіх і еўрапейскіх гарадоў, з якіх у лагер прывозілі яўрэяў.

— “Апошні шлях” праходзіць праз Плошчу парадоксаў, забрукаваную чырвоным каменем. Хацелася б з усіх гарадоў Еўропы і Беларусі, для жыхароў якіх Благоўшчына стала месцам пакутлівай смерці, прывезці каменне для брукавання, — расказвае Галіна Левіна. — Гэтае адчуванне крокаў, калі ідзеш па бруку, вельмі важнае. Не проста так у нас там няма гладкай пліткі — ёсць бетон, метал, брук, каб наведваль-

нік увесь час заходзіўся ў стане асэнсавання сваіх крокаў. Кожны крок — гэта той ці іншы сюэжэт. Ты бачыш Плошчу парадоксаў, дзе яшчэ павінны ўсталяваць скульптуры — перагорнутыя дагары нагамі сімвалы жыцця: “Мінора”, “Дом”, “Дрэва”, бачыш адкосы па пяць — шэсць метраў, дзе стаялі вязні — людзі! — перад тым, як быць застрэленымі і скінутымі ў ямы. Кожны элемент дае падставу задумашца.

— Існуюць законы пабудовы экспазіцыйнай прасторы, — тлумачыць Канстанцін Селіханаў. — У яе ёсць асноўны складнік — вагоны, плошчы, сам лес. І ўвесь комплекс разлічаны на тое, што знаходзіцца ўнутры нейкага канкрэтнага кантэксту. На маю думку, без скульптуры ён, вядома ж, прайграе — знікае рукатворнасць, мастацкая ўнікальнасць.

Але ўсё адно галоўнае ў гэтым аб’екце — работа з прасторай. Таму колькі вытрывання рытмы “Астатняга шляху”, настолькі комплекс утварае непаўторнае ўздзеянне на чалавека.

Слова “скульптура”, дарэчы, тут, напэўна будзе не зусім да месца. Бо гэта не скульптура ў вузкім сэнсе. Гэта — размова пра іншы погляд на Катастрофу XX стагоддзя. Дай не толькі XX, але ў прыныце на тое, што адбываецца з чалавецтвам. Таму там і няма выявы чалавека як такога. Ён там толькі ўз’яўляецца — адсутнасць яго азначаецца праз прысутнасць гледача, які павінен адчуць пэўныя эмоцыі, перажыць катарсіс ад сустрэчы з вусцішам.

Скульптуры пакуль не ўсталяваныя, але мадэлі падрыхтаваны і гатовыя падмуркі пад іх. Цяпер яны часова накрытыя іржавым металам.

— У некаторых людзей такое рашэнне можа выклікаць пытанне “А чаму б, напрыклад, не пафарбаваць метал?” — кажа Галіна Левіна. — Але адсутнасцю мармуровага глянцу можна перадаць брутальнасць, фактурнасць, шматдчывальнасць, шматпапавасць, шматгукавасць трагедыі...

ТУТ НЯМА ПРЫГАЖОСЦІ

Перадусім кідаецца ў вочы, што ў мемарыяле адсутнічае пампезнасць. У аўтараў — архітэктараў і скульптараў — атрымалася зрабіць яго ў форме вы-

казвання, а не параднай маніфестацыі.

— У ім — няма прыгажосці! — кажа Канстанцін Селіханаў. — Ёсць толькі само выказванне — вельмі мінімалістычнае, і ёсць сама прастора, у якой размешчаны мемарыял. Усё было зроблена ў духу XXI стагоддзя — абсалютна новая сучасная эстэтыка. Той самы выпадак, калі ідэя раскрытая, але пры гэтым адсутнічае залішні пафас. У дадзеным праекце я, як і астатнія яго ўдзельнікі, апынуўся не ў выпадкова. Магчыма, што ў Благоўшчыне загінуў і хтосьці з маіх сваякоў. Я не выключаю гэтага, бо ўсе яны былі з Мінска, таму для мяне ўдзел у працы над мемарыялам — справа асабліва значная, гэта мае выказванне. І таму да яго я падыходжу не проста як мастак, а як чалавек, які разважае, аналізуе.

Вельмі важны аспект у рэалізацыі праекта па ўвекавечванні памяці ахвяр нацызму ва ўрочышчы Благоўшчына — гэта неабходнасць распасвесці гісторыю да канца.

— У Германіі таксама прайшоў час перад тым, як змаглі прагаварыць праўду, — працягвае скульптар. — Мемарыял ахвярам Халакосту ў Берліне збудавалі толькі ў 2005 годзе. За савецкім часам мы вельмі моцна “саромеліся” тэмы Халакосту і пісалі на помніках пра “мірных савецкіх грамадзян”. Але ж гэта няпраўда — знішчалі канкрэтна яўрэяў. І хаця менавіта тут, у Благоўшчыне, гінулі не толькі яны, але і мірныя беларусы, і ваеннапалонныя, асноўныя ахвяры — менавіта яўрэі.

Па меркаванні Канстанціна Селіханава, мемарыял абавязкова трэба было бабудаваць таму, што гэта не толькі наша трагедыя, але сусветная катастрофа. Тое, што нарэчце гэта тэма агучана ў такім маштабе, падкрэслівае станаўленне Беларусі — мы здатныя ставіць нават не заўжды зручныя пытанні і даваць на іх адказы. На думку аўтараў, мемарыяльны комплекс атрымаўся годны. Натуральна, пасля адкрыцця другой чаргі і ўсталявання скульптурных кампазіцый ён будзе выглядаць больш цэльным, але наўрад ці трэба гэтага чакаць, каб яго адведаць — варта ўжо зараз прайсці следам за нявіннымі ахвярамі астатніх шлях і ўзгадаць іх.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

УСЁ НЕ САМО САБОЮ

— Дар'я, як ты сябе адчуваеш напярэдадні паказу? — наша тэлефонная размова адбылася, калі да прэм'еры ў Карлавых Варах засталася ўсяго нічога.

— Стан трохі шалёны, я хвалююся, што часосці не паспею. Але прэс-агент напіты, каманда, якая едзе са мною, сабралая. Таму, мяркую, усё будзе добра.

— Карлавы Вары, прэс-агент... Усё гучыць вельмі сур'эзна і крута. А як так увогуле здарылася, што твой дэбют патрапіў у конкурс прэстыжнага форуму? Наступны паказ “Крышталь” адбудзецца ў ліпені на Аўскім міжнародным кінафестывалі. Гэта ўзровень, якім могуць пахваліцца нямногія.

— Мабыць, толькі цяпер я пачынаю разумець наколькі усё сур'эзна. Але, па шчырасці, для мяне усё гэта не адбылося спакваля, раптам. Я ўжо гадоў дзесці іду да гэтага моманту і адчуваю, што адпрацавала кожнае імгненне. Разумею рэакцыю многіх: маўляў, у беларускіх аўтараў не так многа шанцаў патрапіць на падобныя фестывалі. Але мне падаецца, што будучыня, калі стужкі нашых суайчыннікаў стануць там заўсёды, ужо не за гарамі.

КІНО ПА ДРАБНІЦАХ

— Распавядзі, калі ласка, пра эканамічную мадэль твай кар'еры, якая з'явілася, дзякуючы супрацоўніцтву чатырох краін: Беларусі, Германіі, ЗША і Расіі. Разумею, што такая кааперацыя — плён тытанічных высілкаў.

— Па шчырасці, кампаній і людзей, якія ўключалі ў карціну, нашмат болей. Тут дарчы згадваю вядомы выраз: “Каб вырасціш дзіця, патрэбна цэлая вёска”. Так і ў выпадку з маім фільмам: усё збіралася па драбніцах. Хтосьці даваў 10 працэнтаў бюджэту, хтосьці ўкладваў сваёй працай... Але распачыналася усё даволі даўно — у 2011 годзе, калі была напісаная першая версія сцэнарыя.

Праз два гады ў мяне з'явіўся французскі прадзюсар — і нас чамусьці не ўзлілі на алізн пітчынг. Сцэнарыі даваліся перапісць. Толькі ў 2016-м я атрымала маленькі, але прэстыжны грант штата Нью-Йорк па падтрымцы мастацтваў, які дазволіў мне рухацца далей.

— Вядома, што ў тваім фільме задзейнічаны і беларускія інвестары.

— Так, кампанія, якой кіруе Валерый Дэмітрачэнка. Яна — адна з галоўных партнёраў стужкі. Дзякуючы працы Валерыя, нам удалося залейнічаць пляншюкі “Беларусьфільма”. Многія рэжысёры наракаюць на тое, што пры супрацоўніцтве з кінастудыяй немагчыма ад-

Дар'я Жук на здымках.

Акурат сёння ўвечары ў гарадскім тэатры Карлавых Вараў стужкай беларускай рэжысёркі Дар'і ЖУК “Крышталь” распачнецца адмысловы конкурс “На Усход ад Захаду” знакамитага міжнароднага кінафестывалу — ужо 53-га па ліку. Без перабольшвання, упершыню за многія гады фільм аўтаркі-суайчынніцы не проста ўдзельнічае ў фестывалі класа “А”, а мае гонар адкрываць адно з яго спаборніцтваў. Напярэдадні сусветнай прэм'еры стужкі мы звязаліся з рэжысёркай, якая жыве ў Нью-Йорку, каб даведацца, якім жа чынам яе паўнаметражны дэбют патрапіў на адну з вядучых кінапляцовак свету.

“Крышталь” мары, які не разбіўся

сачыць канчатковы вынік. Але ў маім выпадку мне ўдалося ўтрымаць творчы кантроль — менавіта таму, што партнёраў было некалькі.

— Дык колькі наогул партнёраў паўдзельнічала ў стварэнні фільма?

— Шмат! Эфекты рабілі ў Расіі і Фінляндыі, гук — у Германіі, здымалі — у Мінску. На розных этапах каманда складалася з розных спецыялістаў. Прычым гаварылі яны на розных мовах і часам не разумелі адзін аднаго. Мне даводзілася знаходзіцца ўнутры працэсу, і прапускаць усю інфармацыю праз сябе. Гэта, канешне, неверагодны досвед: адначасова і рэжысёрка, і прадзюсарка. Мяркую, што кожнае незалежнае кіно — сапраўды туд, бо ў яго ўкладваюцца літаральна жыццё людзей. І вялікую падзяку я хачу выказаць у гэтым плане беларусам.

І ТВОРЦА, І ЎЛАСНЫ АГЕНТ

— Часта даводзіцца чуць, што на этапе пошуку фінансавання вельмі важным з'яўляецца першапачатковая падтрымка. Таму нават некалькі працэнтаў бюджэту ад беларускага боку могуць сыграць вырашальную ролю. Асабліва для незалежных кінематаграфістаў.

— Гэта абсалютная праўда. Калі ў цябе ёсць падтрымка твай краіны, партнёраў знайсці значна лягчэй. Пакулі, на вялікі жаль, такая сістэма ў нас не надта працуе. Да прыкладу, я мела надзею атрымаць фінансаванне праз рэспубліканскі конкурс, але яго перанеслі. Пагадзіся, у

Кадр з фільма “Крышталь”: у галоўнай ролі Аліна Насбуліна.

падобных варунках складала нешта планаваць, асабліва калі ты робіш фільм з міжнароднымі партнёрамі. Па-другое, у нашай краіне няма адмысловага кінафонду, у які можна было б звярнуцца па грант. Усё гэта значна ўскладняе працу. Безумоўна, нам дапамаглі на кінастудыі, усё атрымалася, але тое адбылося ўжо на апошніх стадыях працы. А калі б дапамога прыйшла на пачатковым этапе — цаны б ёй не было!

— Што для цябе асабіста аказалася вырашальным крокам ва ўвасабленні праекта?

— Мне дапамаглі мае старыя знаёмыя, якія пачалі шчыльна займацца кіно толькі цяпер. Іх імёны адкрылі дзверы ў патрэбны інстытуты. Дапамагла мая адукацыя за мяжой. Я скончыла Калумбійскі ўніверсітэт па спецыяльнасці “рэжысёр”, а таксама атрымала эканамічную адукацыю ў Гарвардскім ўніверсітэце. Часам мае інвестары хацелі паучы

ці) — магчыма, куды больш.

ДЗЕ ЛЕПЕЙ МАРЫЦЬ?

— Што, як ты лічыш, паўплывала на тваё інвестараў: жаданне дапамагчы незалежнаму беларускаму кіно? Або іх зачэпала гісторыя?

— Вядома, хочацца верыць, што спрацаваў сцэнарыі. І мне, дарчы, часта казалі, што гісторыя “асабліва”. Але да гэтага і сапраўды трэба далучыць і іншыя фактары — цікавасць да Беларусі і да мяне як да жанчыны-рэжысёра. Цяпер гэтая тэма ў Амерыцы, як ты ведаеш, надзвычай актуальная. Многія звярталі ўвагу на маю каманду. І дарчы — тое, што я зрабіла стаўку на малых акцёраў, гэтаксама спрацавала на карысць фільму. Бо няма ніякага “дыктату” зоркі і, адпаведна, хваляванняў прадзюсараў.

падрабляе дакументы. Такая сюэтная завязка.

— Стужка аўтабіяграфічная?

— Гэты сюэжэт заснаваны на досведзе адной майё сяброўкі. Аднак калі пачала працаваць над праектам, высветлілася, што падобныя гісторыі з ліпавымі дакументамі здараліся ў многіх маіх знаёмых. Жаданне вырвацца і паглядзець свет кіравала (ды і кіруе) многімі людзьмі не толькі ў Беларусі. Можна сказаць, што я прысвячаю “Крышталь” свайму пакаленню — гэта гісторыя пра нас і для нас. Зрэшты, не толькі: яна і пра многія іншыя пакаленні людзей, якія марыць пра лепшае жыццё.

Мне падаецца, што ключавое пытанне, якое заставіла гераіня: з'ехаць або застацца — актуальнае як ніколі. Дзе лепш марыць: там або тут? — гэтая дылема хвалюе і мяне.

— 1990-я для цябе — гэта які час?

— Вядома, ключавы. Мне падаецца, што мя амаль не адрафлексаваў той важны перыяд. Як беларусы, мінчане. “Крышталь” — гэта, вядома, мой уласны погляд на 1990-я, якім мне хацела б падзяліцца. З аднаго боку, эканамічны крызіс: людзі прадаюць крыштальныя жырэнды, стоячы ўздоўж пашы, паўсюль развал. З іншага боку, адчуванне, што усё магчыма, што свет — ля тваіх ног. Але ты не ведаеш, што з гэтым рабіць.

У фільме шмат пластоў. Можна ўспрымаць беларускія рэаліі як фон і атрымліваць асаду ад самаго персанажа — Велі (Эвеліны), сачыць за яе прыгодамі. Але калі ведаць кантэкст — адкрываюцца новыя рэчы. Я здымала Мінск з вялікай любоўю, нават са сваёй пашанам да тых людзей, з якімі пражыла 1990-я. Я, нібы вавёрка, “зарыла” ў кіно розныя цікавіцы — “сакрэцікі”.

— Калі гаворка ў стужцы ідзе пра амерыканскую мару адной беларускі, я хачу пераадрасаваць гэты пытанне і да цябе: твая амерыканская мара ажыццявілася? Усё ж такі, Гарвард, Калумбійскі ўніверсітэт... Зараз вось і паўнаметражны дэбют у Карлавых Варах. Гучыць нядрэнна.

— Знешне усё выглядае значна круцей, чым ёсць на самрэч. Ды, усё ж, мая амерыканская мара ажыццявілася, бо на некалькі гадоў нам прыйшлося адкарэктаваць нашы планы і займацца толькі кіно. Аднак мы гэта зрабілі. Ды, мяркую, анічога не адбылося, калі б не падтрымка таго месца, дзе я нарадзілася — Мінска, маёй бацькоў. Упартаць, якая так неабходна, каб займацца кіно, і любоўю — вось тое, што я ад іх атрымала, што дапамагло мне дасягнуць сваёй мэты.

■ Пяць фактаў пра фільм “Крышталь”

Галоўную ролю іграе выпускніца МХАТА Аліна Насбуліна з Новасібірска. У фільме задзейнічаны і беларускія акцёры — у прыватнасці, Святлана Анікей, Ілья Капанец.

У стужцы можна пазнаць мінскую плошчу Перамогі, інтэр'еры Музея-майстэрні Заіра Азгура, а таксама — Барысаўскага крыштальнага завода.

На карціне працавала бразільская аператарка Караліна Коста. Фільмы з яе ўдзелам спаборнічалі за перамогу на Канскім фестывалі.

У стужцы гучаць трэкі Дэрыка Картэра, а таксама “Песняроў”. Галоўная гераіня Эвеліна захапляецца музыкой і стылі хаўс. Адпаведна, музычнае рашэнне фільма — адно з найважнейшых.

Аўтарам сцэнарыя ў суаўтарстве з Дар'яй Жук з'яўляецца вядома расійская паэтка, сцэнарыстка і рэжысёрка Хельга Ландаўэр (Ольшванг).

пра рынковага магчымаці продажу кіно, і мае велькі ў галіне фінансаў былі велькі дарчы. У сучасным свеце мастакам і рэжысёрам няпроста: ад цябе чакаюць, што ты і творчы чалавек, і ўласны агент. Трэба ўмець прыпаднесці свой праект як вартую ўвагі прапанову. У цэлым, калі ў цябе ёсць сувязі, і рынак не вычэрпваецца адно парай-тройкай кампаній (як, напрыклад, у Белару-

— Дзеянне ў тваёй стужцы адбываецца ў Мінску ў 1990-я гады. Чым сцэнарыі мог зачэпіць, скажам, чалавек з іншага кантынента?

— Нагледзячы на тое, што ў стужцы ёсць прывязка да канкрэтнага месца, гісторыя бліжкая многім. У яе цэнтры — жаданне галоўнай гераіні Эвеліны з'ехаць са сваёй краіны ў Амерыку, на радзіму музыкі хаўс, якой захапляецца дзюўчыня. Дзе-ля ажыццяўлення мары яна

— Ахарактарызуеце сябе двума словамі.

— Няхай гэта будзе выбух і мора. Выбух — бо ў мяне заўсёды немаведама што на галаве, а мора мне проста падабаецца.

— Некалькі слоў пра дзяцінства.

— Яно было вельмі цікавым, прайшло ў паходах, падарожжах, творчасці. Мае бацькі — акцёры, у іх свая тэатральная студыя. З раняга дзяцінства не толькі займаўся ў ёй, але і вучыўся ў мастацкай школе, хадзіў у музычную, дзе граў на трубе, наведваў заняткі па акадэмічнаму вяславанню. Мне ўсё падабалася, хаця вольнага часу амаль ніколі не было.

— Як вучыліся ў школе?

— Вядома, дрэнна. На пяць-шэсць, шмат прагульваў. Мне заўсёды вельмі падабаўся спорт: футбол, баскетбол, вайейбол. Я ўдзельнічаў ва ўсіх спарторніцтвах, таму мне многае даравалася. Са школьных прадметаў любіў матэматыку.

— Тое, што вышы бацькі акцёры, перадвызначыла будучую прафесію? Або былі іншыя варыянты?

— З гадоў пяці я займаўся тэатрам, але прымаў гэта як дадзенасць. Паколькі я шмат часу вучыўся, мне ўсё падабалася і ўсё атрымлівалася, сам я вызначыцца не мог. Хацеў быць і музыкантам, і мастаком, і спартсменам. У выніку, мама скіравала мяне паступаць у Акадэмію мастацтваў на акцёра. Там я толькі на курсе другім — трэцім па-сапраўднаму зразумеў, што мне вельмі падабаецца гэтая прафесія.

— А чым займаецца ваш старэйшы брат? Сястра не марыць стаць актрысай?

Магчыма, імя акцёра Эрыка АБРАМОВІЧА пакуль мала каму вядомае. Аднак ці не кожны бачыў яго ў шматлікіх рэкламных ролях. Між тым, Эрык таксама грае ў кіно і тэатры. Значнай падзеяй у яго жыцці стаў выхад стужкі Аляксандры Бутар “У асабістую прастору ўваход забаронены”, дзе ён удала дэбютаваў у галоўнай ролі. Адметным быў і вобрат Генры ў ліцэнзійным мюзікле “Непадалёк ад нормы”. Чым не нагода пазнаёміцца з маладым акцёрам бліжэй?

Выбух і мора “Чалавека з рэкламы”

цікава, і на занятках я стаў праводзіць судзільныя дні.

— Памятаеце свае першыя крокі ў прафесію?

— Канечне. Першая мая вялікая работа — галоўная роля ў студэнцкай пастаноўцы “Шабаны” (пазней яна была перанесеная на сцэну Купалаўскага тэатра). А таксама Людовік XIV у “Мальеры”. Працаваць над імі было вельмі складана, але цікава. Складана таму, што шмат чаго яшчэ не разумееш, не ўсведамляеш. Проста стараешся высюкаваць задачы, якія перад табой ставіць рэжысёр. Абодва спектаклі — Алены Ганум. Менавіта яна пачала адкрываць ўва мне вельмі цікавыя грані. І свае першыя работы я вельмі люблю.

— З якімі праблемамі можа сутыкнуцца малады артыст у Беларусі?

“Зараз пануе візуалацэнтрызм — у гэтым мы ідзём у нагу з Еўропай. Але і з “карцінкай” неабходна шукаць цікавую метафору, а не толькі ствараць раскошную ілюстрацыю.

— З братам мы разам вучыліся ў мастацкай школе. Ён мастак, малое камп’ютарная гульні. Аноце вострым галоў, і яна ўжо актрыса. Разам з бацькамі ходзіць на заняткі ў студыю і ўспрымае гэта як работу. У школе ўдзельнічае ва ўсіх пастаноўках, конкурсах. Але ёй таксама падабаюцца музыка, малюванне, танцы.

— Як прайшлі студэнцкія гады?

— Насычана і цудоўна. У нас быў сумесны акцёрска-рэжысёрскі курс Ліліі Манаковай і Мікалая Пінігіна. Паступіўшы ў Акадэмію мастацтваў, спачатку шмат прагульваў. Не аспраду разумееш, што акцёрская прафесія — гэта рабская праца. Але з трэцяга курса мы пачалі супрацоўнічаць з рэжысёрамі. Станавілася ўсё больш

— Магчыма адсутнасць працы. Цяпер вельмі складана ўлашкавацца ў тэатрах, а таксама трапіць у кіно. Можна наогул застацца без работы. Адсюль усё зыходныя праблемы. Калі я заканчваю акадэмію, здаецца, павінен быў трапіць у Тэатр кінаакцёра, але не атрымалася. У абласных тэатрах месцаў таксама не было. На шчасце, удалося паказацца ў Новым драматычным тэатры. Я вельмі ўдзячны, што мяне туды ўзялі. Дарэчы, да бацькоў па дапамогу пры пошуках месца я не звяртаўся.

— З вельмі нешматлікіх тэатральных роляў ёсць любімая?

— Мабыць, галоўная роля ў спектаклі “Раство”. А таксама ў “Калі б не ведаць...” Я граю Чалавека без імені. Роля не галоўная, але яна мне

дарагая. Там у другім акце ў мяне трохвілінны танец. Я люблю ўсё, што тычыцца глыстыкі, музыкі, і той танец мне доўга прымудлялі. Я надзіліў яго метафарами, сэнсамі. Для мяне гэта момант зносінаў, аднавання з самай. Тым больш, маіх рэліж у гэтым спектаклі фактычна няма.

— Раскажыце пра свае ролі ў кіно.

— Яны аднапільныя. У асноўным, мажоры, палюбоўнікі, веселуны... Але мне падабаецца іх іграць. Нават сваіх алмоўных герояў я імкнуся зрабіць такімі, каб яшчэ больш выразна паказваць, якім не трэба быць. Можна сказаць, што я згаджаюся на любую ролю. Па-першае, мне падабаецца працэс здымак. Гэта новыя знаёмствы, зносіны.

Па-другое, пакуль я не магу дазволіць сабе выбіраць, інакш стануся без работы. Па-трэцяе, у любым выпадку я набываю досвед работы ў кіно.

— Ці задоволены сваёй работай у фільме “У асабістую прастору ўваход забаронены”? Лічыце свой дэбют паспяховым?

— Не магу сказаць, што я поўнаццо задаволены і сваёй работай, і агульным вынікам. Я сур’ёзна паставіўся да справы і вельмі стараўся. Але мне не хапіла погляду з боку. Шмат у чым даводзілася спадзявацца на рэжысёра. Важным для мяне стаў эпізод з песняй, якую ў фільме я выконваю сам. Калі глядзіш канчатковы вынік, нешта падабаецца, а недзе, думаеш, зараз зрабіў бы па-іншаму. Тым не менш, гэта быў доб-

ры вопыт. Мне спадабалася глядзець на сябе на вялікім экране. Я зразумеў, што хачу рухацца далей. Хачу, каб былі такія работы, якімі я мог бы ганарыцца.

— У адным з інтэрв’ю вы казалі: “Насамрэч я жахліва непаседа і больш за дзве гадзіны ўсёдзень на адным месцы проста не магу” — поўная супрацьлегласць вашаму герою Максу Матвееву. Наколькі цяжка далос пераўвасабленне?

— Калі я чытаў сцэнарый, ён мне падаўся цікавым. Я падумаў, што з яго можа атрымацца нешта вартае ўвагі. Ужывацца ў ролю было цяжкавата. Патрэбна была дапамога рэжысёра, сцэнарыста. Справа ў тым, што ў кіно ў асноўным ідуць ад твайго тыпажу, тваёй фактуры, і нафта пераўвасабляцца дэваліцца рэдка. А тут мне давялося сапраўды іграць насперак самому сабе. Але чым цяжэй, тым цікавей.

— Мюзікл “Непадалёк ад нормы” пазілянаваўся як сапраўдны з’ява ў культурным жыцці Беларусі. Ці згодны з такой ацэнкай?

— Цалкам згодны. Я глядзеў браўсейскую пастаноўку, і яна аказала на мяне незабыўнае ўражанне. Так, у Беларусі няма практыкі звяртання да псіхааналітыкаў, але менавіта таму тэма мюзікла актуальная тут. Спектакль пра тое, як мала ўвагі мы надаем сваім бліжнім, як мы хаваемся ад праблем. Пра тое, як не павіна быць. У нас я не бачыў такіх якасных матэрыялаў па драматургіі, музыцы. У мюзікле я паспрабаваў сябе ў якасці вакаліста.

— Некаторыя спектаклі маюць не адзін акцёрскі склад. Не шкада дзяліць свае ролі з іншымі?

— У студэнцкія гады з’яўлялася пачуццё рэўнасці, канкурэнцыі. Цяпер я гляджу на гэта з практычнага пункту гледжання. Па-першае, я магу паўдзельнічаць дзе-небудзь яшчэ, па-другое, магу замяніцца, па-трэцяе, гэта прымусіла трымаць сябе ў тонусе, не расслабляцца, працаваць над сабой, каб не быць горшым за партнёра.

— Наведваеце іншыя тэатры? У якім бы хацелася працаваць?

— Стараюся, але атрымліваецца, на жаль, рэдка. Пераходзіць у іншы тэатр мне не хочацца. Я апычувао пачуццё панагі і абавязку, што працую менавіта ў Новым драматычным. Мне падабаецца трупы, падабаюцца нашы спектаклі.

— Ваша самае вялікае дасягненне і самы ўражальны права?

— Самае вялікае дасягненне, думаю, яшчэ наперадзе. Права? Успамінаецца толькі, як аднойчы на здымках у мяне “вылятаў” гэст. Гэта жудаснае пачуццё, калі па тваёй віне праца прэўны час стаіць на месцы.

— Чаго б вы ніколі не зрабілі ў жыцці?

— Нават не ведаю. Мне здаецца, я на ўсё здоль-

ны. Але калі падумаць... я б не змог забіць, зрабіць наўмысна, зрабіць камусьці балачка на карысць сабе.

— Многія акцёры лічыць сябе марыянеткамі ў руках рэжысёра. А ці ёсць у вас мяжа: тое, што вы ніколі не будзеце рабіць на сцэне ці ў кіно?

— Я супраць неапраўданай чарнухі і ў такіх праектах удзельнічаць не стаў бы. Не хацелася б здымацца аголеным.

— Можна, вам даводзілася ў прафесійнай дзейнасці пераступаць праз свае прынцыпы?

— Пакуль у мяне такіх сітуацый не было.

— Ці ёсць тое, за што вам сорамна?

— Так. Мяне запрасілі зняцца ў адным кліпе. Але за ноч у мяне разрадуўся тэлефон, і здымкі я праспаў.

— Роля вашай мары?

— Я б вельмі хацеў сыграць галоўную ролю ў нашым спектаклі “Як я стаў...” Гэта надзвычайная п’еса Яраслава Пуліноўч, яна блізка мяне. Блізкае мысленне галоўнага героя, жыццёвыя сітуацыі, паказаныя там. Глядзіш і разумееш, што ў тым ці іншым выпадку паступіў бы таксама.

— У якасці рэжысёра вы хацелі б зняцца? З якімі акцёрамі?

— Проста ў вядомых рэжысёраў і ў якасным кіно. Напрыклад, з Аль Пачына, Энтані Хопкінсам, Алегам Меньшыкавым, Сашам Пятровым.

— У рэальным жыцці ці ёсць людзі, на якіх хацелася б раўняцца?

— На бацьку. Ён цудоўны чалавек. Радкай дабрый. Нягледзячы на тое, што мы вельмі розныя, менавіта ён для мяне з’яўляецца прыкладам (у многіх рэчах). Ён паўплываў на маё станаўленне і як асобы, і як артыста.

— Бацькі могуць вас пакрытыкаваць або толькі хваляць?

— Крытыкуе мяне ў асноўным тата. Але гэта добра, таму што без крытыкі немагчыма стаць лепш. Я нават ралы, калі мне паказваюць мае недахопы. Калі я не згодны, магу паспрачацца з бацькам. Але ў нашых спрэчках сапраўды нараджаюцца ідэі.

— Хто вашыя любімыя літаратурныя героі?

— Шаўўна, Робін Гуд. — Напэўна б адказалі таму, хто скажа: Эрык Абрамовіч — артыст рэкламы?

— Дзякуй, што ведаеце маё імя. Наогул, да рэкламы я стаўлюся як да работы. Згаджаюся, вядома, дзеля грошай. Але і таму, што люблю здымацца, трымаць сябе ў форме.

— Ці хацелася б кінуць усё і пачаць нешта зусім новае?

— Часам такое жаданне ёсць. Асабліва калі нешта не складваецца ў тэатры або няма здымак. Нежыла думка пайсці мараком. Але не, я нідзе сябе не бачу, акрамя сцэны.

Гутарыла
Янея ЛЕТНЯЯ

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота прадстаўлены тэатрам

“Звычайны цуд” —

Ва ўсіх сэнсах

Тэатр “Тэатрыгорыя мюзікла” на чале з Дамітрам Якубовічам і Настассяй Грыненка сустрэў сваё няягоднае чарговае прэм’ерай, прыміў і з вельмі красамойнай назвай. На сцэне Рэспубліканскага Палаца культуры і прафсаюзаў паказалі “Звычайны цуд” Генядзя Глядкова.

прадэс чараўніштва, адразу паліваўся і незвычайную атмосферу.

Перад намі паўстае не столькі жыццё, хай сабе і Чараўніка, колькі лабараторыя — хутчыі за ўсё, сярэднявечнага алхіміка. У італьянцы гуманнасці выплываюць і знаёмыя вобразы-прывіды — фантастычны і палікам граматыка. Мастак Андрэй Меранкоў сцісла ў сцэнаграфіі да металічных канструкцый, якія часам паўстаюць адна адна, прыходзіць туд ад звыклых лесні і спасыдак на выкапцёнавы мадэрнізаванні да моднага сёння стымпаму. Шрубкі-копчы, металічныя механізмы, уласцівы гэтаму стылю, як нельга лепей яліаюць героя яшчэ і з вынаходлівага эпохі класічнай механікі і далайшага Асепнітца (як тут не згадальш Кудліных свайго і пазнейшых часоў). Разглядаць ды разгадваць элементы ўздзелан на сцэне “башні Меранкова” — адно заава-рышчэнне. Але часяне крыўду пераўходзіць вынік, бо некаторыя з іх каларытныя дэталі застаюцца бяздзей-сінымі, паказваючы ў паволь перагаворы з жывымі людзьмі. Развешаны пад ка-ласнікам паветраныя шары таксама застаюцца ўжо толькі дэкарам.

Разрукімаваныя дроны — не больш чым прымачка для публікі. Бо сучаснасць спектакля вырамаеся не адно выкарыстаннем найноўшых цацкаў (сёньня іх шмат, іх шмат, іх шмат), а тым, як Чараўнік эксперыментаваў з кур’ягамі, — калі ласка, нам дэманструеся вынік. З’яўляеся казачныя гасцей — паданцы Караля — увогуле вырашае як старпаныя мера-рства, сабе ж ачынаюцца тыя суды пелатыварэнні ўжо з увер-жова, што ідзе пры адкрытай бя-жэме сам

Арэнгіна Ангеліна Падаляк.

які тройчы садзіць па сцэне). Звярнуўшыся да “Звычайнага іду” ў другі раз, рэжысёр Настася Грыненка дазволіла сабе сапраўд-ную рэжысёрскую гульні з матэрыялам: у новай вер-сіі ўзялі постмадэрнісцкі стыль і да “Тану Карэніну”, “Чайку”, “Навашніну”, “Шанель” разам з “Вернікам без паловаў”, сапэка-фіксіка войнаў. Змянілася і расстаню-сінных акцёнаў. Галоўнай, вядома, была і застаецца звыклых лесні і спасыдак на выкапцёнавы мадэрнізаванні да моднага сёння стымпаму. Шрубкі-копчы, металічныя механізмы, уласцівы гэтаму стылю, як нельга лепей яліаюць героя яшчэ і з вынаходлівага эпохі класічнай механікі і далайшага Асепнітца (як тут не згадальш Кудліных свайго і пазнейшых часоў). Разглядаць ды разгадваць элементы ўздзелан на сцэне “башні Меранкова” — адно заава-рышчэнне. Але часяне крыўду пераўходзіць вынік, бо некаторыя з іх каларытныя дэталі застаюцца бяздзей-сінымі, паказваючы ў паволь перагаворы з жывымі людзьмі. Развешаны пад ка-ласнікам паветраныя шары таксама застаюцца ўжо толькі дэкарам.

Разрукімаваныя дроны — не больш чым прымачка для публікі. Бо сучаснасць спектакля вырамаеся не адно выкарыстаннем найноўшых цацкаў (сёньня іх шмат, іх шмат, іх шмат), а тым, як Чараўнік эксперыментаваў з кур’ягамі, — калі ласка, нам дэманструеся вынік. З’яўляеся казачныя гасцей — паданцы Караля — увогуле вырашае як старпаныя мера-рства, сабе ж ачынаюцца тыя суды пелатыварэнні ўжо з увер-жова, што ідзе пры адкрытай бя-жэме сам

Аляксандра Асіпава. Чараўнік Якубовіча — фантазёр, крэатыўчык, эксперымента-тор, зольны, падобна Франкенштэйну, стварыў свайго монстра, хай і ў выглядзе куры-ні ў працэсе (мастак па кас-цюмах — Юлія Бабакеў).

Першы мініс-тер выкананні Дзівіса Намцова становіцца на ўсіх сэнсах слова першым: знае арты-стэ дэманструе вышэйшыя акцёрскія пятак. Анатоль Лагуценкаў, шмат у чым ар’яеунючыся на копіянта тэлевізійнага Міністра-ад-міністра Андрэя Міронава, усё ж знаходзіць для свайго героя некаторыя новыя ры-сы, якія, трэба спадзявацца, будуць у далейшым папы-раны. Невыпадкова ж мена-віта ён запускае ў другі дзеі ў паветра дроп: магчыма, той з часам дазволіць акцёру зір-нуць на сваю ролю “з вы-шэйшій тупыянага паветру”.

Увогуле, “Тэатрыгорыя мюзікла” зарэкамендавала

Мініс-тер адміністра-тор — Анатоль Лагуценкаў.

сёбе не толькі як тэатр з адметным рэперту-рам і цікавай рэ-жысёраў, але і як школа малалет-на за сабе, а за Пры-ніцу (Алена Бобу). Дый тая — ужо не ка-рындная дзіўка, якая не разумее, што рабіць з эмо-цыянамі, выплывае іх куды атрымаеся, а з’яўляюцца, якая ўключае ў каханне ўсю сі-ябе — папка, палымна, алда-на, спалываючы за сабой усю масть. Сцелення выпускніца акадэміі музыкі, вядомая па Дзэнін Эйру ў аднаіменным спектаклі Музычнага тэатра і па Ташчыне ў студэцкай па-станюўкі “Яўгена Ангеліна”, яна скарае яркім, прыгожым сапраіна і натуральнасцю сцэ-нічных паводзінаў.

Каханне Каріма (Алякс-ея Клеца) і Эмілі (Святлана Мацёўска) не пакрылася фіёрэма насталька, закла-дзены ўжо ў неакласічы-ік сусветнага нумара, а па-ранейшаму “жывое і ды-хаче”, — не проста цёплым, а палёвым, хай тое і палі-нае не на адкрытым паветры, а ў ка-міне.

Навуэнцы Цэнтра твор-часці дзяцей і моладзі гарадскога пасёлка Смілавічы імя Хаіма Суціна — удзельнікі шматлікіх выстаў і уда-дальнікі незлічоных узга-род і дыпломаў. І тым не менш, сёлета на экспа-зіцы, якую яны падрыхта-валі, аб’явае стаць для іх выключнай — не ўбачыць у трох французскіх мис-тэчках: Шампінь-сюр-Вёд, Шынон і Рышэльё.

Іна НАРКЕВІЧ

Творы юных мастакоў ужо знаходзяцца ў Шампі-нь-сюр-Вёд. Менавіта ад-туль у верасні распачына-лі іх шлях па мясцінах, звязаных з апошнімі годамі жыцця Хаіма Суціна. Дырэктар культу-рнага фонду “Спадчына і час” Юрыя Абулрахмануў некаль-кі гадоў выношаў ідэю па-казаць творчасць дзяцей са Смілавічаў жыхарам вёсак, родных якіх у свой час вельмі прыязна сустрэлі ў сабе мас-така і сёння з гонарам шану-юць яго памяць. Пасля таго, як работы прывезлі ў Фран-цыю, ад мэра Шампінь-сюр-Вёд прыйшоў ліст: “Мы са св’яцім чыном жамак глядзі-лі на гэтыя творы. Не могуць

прабодзнення язы страўніка. Мастака праперывалі, але поэма, ён памер. Сёння га-лунава цэнтральная плошча Шампінь-сюр-Вёд носіць імя Хаіма Суціна, ёсць і алея ў яго гонар. У мястэчку, якое на-лічвае каля 600 чалавек, жыве жанчына, якая ў 12-гадовым узросце пазірвала мастаку дзедзі дзвюх яго карцін: “Дзв’ю-чынка на агародках” і “Двое дзяцей на даросце”. Яна ўга-дывае, што мисювыя жыхары, як магі, дапамагалі “рускаму мастаку”, а кюрэ, калі ездзіў у бліжэйшы горад за вінном для прычынаў, прыбыў яму фар-бы.

быць дзеці настолькі талена-вітымі”.

ЗМРОЧНЫЯ ДАРОГІ

Падчас Другой Сусветнай вайны сябры прывезлі Хаіма Суціна ў Рышэльё з Пары-жа, каб схавалі ад наштаў. Але і там заставацца было не-бяспечна, таму потым калі-іх выгналі на агародкі: “Двое дзяцей на даросце”. Яна ўга-дывае, што мисювыя жыхары, як магі, дапамагалі “рускаму мастаку”, а кюрэ, калі ездзіў у бліжэйшы горад за вінном для прычынаў, прыбыў яму фар-бы.

Дзямі ў Беларускай дзяр-жаўскай акадэміі музыкі адбыўся чарговы ўсплёх. Сарод, дыпломны праці былі прадстаўлены тры оперныя спектаклі з удзелам не толькі выпуск-ніц, але і студэнтаў іншых курсаў. Пастанюўкі выклікалі рэзананс, а час-ам і жаданне праўнаўчы і памеччыні Ларына (Дар’я Куліковіч) ператварала герань

У КОЖНАГА СВЯ “БАГЕМНАСЦЯ”

Ці можна сіламі студэнтаў уласобіць “Багему” так, каб яе было глядзец не менш цікава за надаюную адметную пастанюўку тая опера Джамма Пуччы ў нашым Вялікім тэ-атры? Заваляла б, наўрад ці.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Малыя рэжысёр Ганна Маторына даявае усё магчыма. Яна не кідала выклік знакамому Уладзіславу “Зылатой маск” Алякс-андру Штэлю, не імкнулася стварыць з імі — проста стварыла дзесьці іншы спектакль. Свой, але не менш таленавіты.

Улічваючы невялікі памер сцэны акадэміі музыкі і асуд-насць сучаснага тэатралажна аб-сталявання, “Багему” паставілі ў траўшых каменнай оперы, дзе ўсё ўвага скіравана выключна на салістаў і імгненныя змены іх эмацыйнага стану. Змест зроб-іх куды куды, што ў оперэх сус-тракаюцца часта, была вярта-папунача траўія дзея. Нікага асаблівага сцэнічнага антуражу — шпосыі накіпалт “белага кабі-нета” (бышам у англійцу “чор-

Мастацкія работы дзяцей са Смілавічаў пажажыць у французскіх мис-тэчках, звязаных з імем Хаіма Суціна.

Геній месца

прабодзнення язы страўніка. Мастака праперывалі, але поэма, ён памер. Сёння га-лунава цэнтральная плошча Шампінь-сюр-Вёд носіць імя Хаіма Суціна, ёсць і алея ў яго гонар. У мястэчку, якое на-лічвае каля 600 чалавек, жыве жанчына, якая ў 12-гадовым узросце пазірвала мастаку дзедзі дзвюх яго карцін: “Дзв’ю-чынка на агародках” і “Двое дзяцей на даросце”. Яна ўга-дывае, што мисювыя жыхары, як магі, дапамагалі “рускаму мастаку”, а кюрэ, калі ездзіў у бліжэйшы горад за вінном для прычынаў, прыбыў яму фар-бы.

прабодзнення язы страўніка. Мастака праперывалі, але поэма, ён памер. Сёння га-лунава цэнтральная плошча Шампінь-сюр-Вёд носіць імя Хаіма Суціна, ёсць і алея ў яго гонар. У мястэчку, якое на-лічвае каля 600 чалавек, жыве жанчына, якая ў 12-гадовым узросце пазірвала мастаку дзедзі дзвюх яго карцін: “Дзв’ю-чынка на агародках” і “Двое дзяцей на даросце”. Яна ўга-дывае, што мисювыя жыхары, як магі, дапамагалі “рускаму мастаку”, а кюрэ, калі ездзіў у бліжэйшы горад за вінном для прычынаў, прыбыў яму фар-бы.

“Багема”.

наму”, дзе усё заняжнута цёмнай тканінай). У далёкім выпулку колер асацяваўся і з малодзію артыстаў, і з змой, калі пачынае разгортвацца дзясніне, і з самім сцеленным спектрам, што ўтрам-лівае ў сабе усё багаіше высьціл.

На такім фоне, дзе воку пра-стычна намае за што “зачапілі”, асабіва прымкі, прукаты атрыма-ліся аблічы перамажы. Опера набыла надаткова крэй ў бок не-залежаму кожнаму ўдзельніку — як на далоні. Стены — на ўсім ар-яніну, які прынята ва ўме сара-дзі. Але без рускамоўных тэатры іх бычуча дэка. Увоўжэнне, нако-ліж перакананія павінны былі іграць спевакі, каб усё зразумелі іх без перакладу? Салісты дуодэяна справіліся з гэтай задачай. Аркестр на чале з Вячаславам Чарнухой-Вольным тактоўна пацярмліваў усё іх за-халы, расквачваючы бэль кала-

прабодзнення язы страўніка. Мастака праперывалі, але поэма, ён памер. Сёння га-лунава цэнтральная плошча Шампінь-сюр-Вёд носіць імя Хаіма Суціна, ёсць і алея ў яго гонар. У мястэчку, якое на-лічвае каля 600 чалавек, жыве жанчына, якая ў 12-гадовым узросце пазірвала мастаку дзедзі дзвюх яго карцін: “Дзв’ю-чынка на агародках” і “Двое дзяцей на даросце”. Яна ўга-дывае, што мисювыя жыхары, як магі, дапамагалі “рускаму мастаку”, а кюрэ, калі ездзіў у бліжэйшы горад за вінном для прычынаў, прыбыў яму фар-бы.

быць дзеці настолькі талена-вітымі”.

ЗМРОЧНЫЯ ДАРОГІ

Падчас Другой Сусветнай вайны сябры прывезлі Хаіма Суціна ў Рышэльё з Пары-жа, каб схавалі ад наштаў. Але і там заставацца было не-бяспечна, таму потым калі-іх выгналі на агародкі: “Двое дзяцей на даросце”. Яна ўга-дывае, што мисювыя жыхары, як магі, дапамагалі “рускаму мастаку”, а кюрэ, калі ездзіў у бліжэйшы горад за вінном для прычынаў, прыбыў яму фар-бы.

Дзямі ў Беларускай дзяр-жаўскай акадэміі музыкі адбыўся чарговы ўсплёх. Сарод, дыпломны праці былі прадстаўлены тры оперныя спектаклі з удзелам не толькі выпуск-ніц, але і студэнтаў іншых курсаў. Пастанюўкі выклікалі рэзананс, а час-ам і жаданне праўнаўчы і памеччыні Ларына (Дар’я Куліковіч) ператварала герань

У КОЖНАГА СВЯ “БАГЕМНАСЦЯ”

Ці можна сіламі студэнтаў уласобіць “Багему” так, каб яе было глядзец не менш цікава за надаюную адметную пастанюўку тая опера Джамма Пуччы ў нашым Вялікім тэ-атры? Заваляла б, наўрад ці.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Малыя рэжысёр Ганна Маторына даявае усё магчыма. Яна не кідала выклік знакамому Уладзіславу “Зылатой маск” Алякс-андру Штэлю, не імкнулася стварыць з імі — проста стварыла дзесьці іншы спектакль. Свой, але не менш таленавіты.

Улічваючы невялікі памер сцэны акадэміі музыкі і асуд-насць сучаснага тэатралажна аб-сталявання, “Багему” паставілі ў траўшых каменнай оперы, дзе ўсё ўвага скіравана выключна на салістаў і імгненныя змены іх эмацыйнага стану. Змест зроб-іх куды куды, што ў оперэх сус-тракаюцца часта, была вярта-папунача траўія дзея. Нікага асаблівага сцэнічнага антуражу — шпосыі накіпалт “белага кабі-нета” (бышам у англійцу “чор-

што прыкладна 80 працэнтаў мисювых дзяцей займаюцца выдзелнай творчасцю, працуючы з розным матэрыялам.

Тут не вучаць ні малюнку, ні кампазіцыі, ні колеразнаў-ства, хіба што самым асновам, затое прапануюць добрую бі-бліятэку, майстар-класы, су-блемныя наведванні мисювых і рэспубліканскіх выстаў і аб’яважчых абмеркаван-няў ўзбачана. Таксама гукара-ды пра сучаснае мастацтва. Іх ла-дзіня Юрыя Абулрахмануў. За час супрацоўніцтва з цэнтрам ён добра вучыў чыста смі-лавічскія дзясці: “Ім паба-віцца Парфін. Яны заўважаюць шмат таго, што не бачаць да-росляны. Суцін вабіў іх сваймі малюнацтвамі, але яго твор-часці патрабаве вельмі мошай псіхічнай аддачы, саўдзелу ме-тады эмацыйнага. Дзесці да гэтага яшчэ не гатовы”.

“Я НЕ АДБІРАЎ УЗОРНЫЯ РАБОТЫ”

На выставу ў Францыю а-праўдзіў 28 работ, у тым ліку выкананых гуашшю, акварэ-лямі і быткам. Юрыя Абулрах-мануў, які асабіста адбіраў іх для выставы, не ставіў за мэту паказаць самыя дасканалыя па-выкананы. У дзіўнай непас-рэдансці і непрыказнасці ісці сваё магія. “Я не адбіраў узорныя работы. Аўтар адной з

сераванай ў часе, незвычайна да росту. А гэс Ташчына (Юўгенія Кро-хна, якой доўга ўдзялялі станы дзіўнай нервоваці, спалоху, мі-лага хваліванні) — амальшчэ-на ў яе руках — кніга. На тым жа поласе жандэравы пошукі — Ленскі (Андрэй Малікоўна), Ангелін (Уладзіслаў Вітушка з яго глыбокім прыгожым тэмбрам) — дзясці павяржэнне: ён і не ма-рыяетка, але і не чалавек, які са-мастояна стварэе сабе жыццё. Ён усёго толькі чынец свайго часу.

Смівала дуодэяна росту ўспрымаеся дзясці, з якой бо-льш за іншых кантакце Ташчына. Адна з ключавых сцен — быць у Ларыных — вырашана як трох-кунік. На верхнім — Ташчына. Ён сцяваеці вшынаванні — і яна змярае, слухаючы, як улас-тыва рухаеся механізм свецкага жыцця, паўбаўнага сапраўдны папушю. Ангелін астаёвае ства-ра — з Вольнай, што шапоча-ўсп-яваеся. Злева ў грывасе болю змярае Ленскі — атрымаўся гэты трохкунік смерці, дзе ко-жны — на вастры спікушай. Дзень нараджэння Ташчына становіцца адначасна днём смерці. Бо Лен-скі, на яго мую, дуодэяна пай-рае ўжо тут, дуаць — толькі пай-рае дзясці дзясці гэтага працую.

Ангелін “Яўгена Ангеліна”.

у дзясці. Спяваючы пра звичку — зменюе цясцяны, які ў нейкім падлітываным перабраці канган з клубнін. Герані з хараўнуў і свае побачыныя клопаты і по-ркаюцца ў гэтай місе, як у сваймі мінутам, у іх усё ўпамінаў пра яго. Усё іх жыццё — таке ж не-паўраўнае корытанне. Яны і Воль-ная (Каірыяна Міхалец, салістка Валікага тэатра Белавічы) улі-ваюць у тое кола — яна таксама бірае клубнін, становячыся занан-

іх пачаў маляваць толькі чатыры месяцы таму. Ён доўга хадзіў у бібліятэку музея, разглядаў суцінскія партрэты, і ўсё не мог зразумець, як жа той маляваў рукі. І што іпака, тая партрэ-ты Суціна, на якіх ёсць рукі, калекцыянеры адзначаюць у рызы дарожай. У яго хлопчы-цы і намаляваў толькі рукі. Нязграбна, можа быць і сме-шна, але работа дасюдовае таго, каб быць паказанай на выставе. Сарод адбяранных работ палі-дзіня Юрыя Абулрахмануў. Ве-жы якога ў стыл барока адразу пазнаюцца, але іх змяшчэнні ў праванальскі пейзаж з невяско-цімі гарамі, падобнымі да алівак дэрамі і зусім немисювым да-рожкам. Атрымаўся вельмі па-рыска. І не аблішося бэд пара-часці патрабаве вельмі мошай псіхічнай аддачы, саўдзелу ме-тады эмацыйнага. Дзесці да гэтага яшчэ не гатовы”.

А ў Шампінь-сюр-Вёд вельмі любяць касачы. Што-год там праходзіць знакамты фестываль, на які збіраюцца людзі з усёй кулінаўцы на звыш 400 гаўнукаў гэтых кветкаў. Спачатку выставу дзя-цей са Смілавічаў хавалі пры-меркаваў да гэтага часу, але потым вырашылі, што яны прыйдзе ў верасні, і Дні на-цыянальнай спадчыны — час, калі для шырокага грамадства адкрываюцца самыя каштоў-ныя закрытыя калекцыі.

Смівала дуодэяна росту ўспрымаеся дзясці, з якой бо-льш за іншых кантакце Ташчына. Адна з ключавых сцен — быць у Ларыных — вырашана як трох-кунік. На верхнім — Ташчына. Ён сцяваеці вшынаванні — і яна змярае, слухаючы, як улас-тыва рухаеся механізм свецкага жыцця, паўбаўнага сапраўдны папушю. Ангелін астаёвае ства-ра — з Вольнай, што шапоча-ўсп-яваеся. Злева ў грывасе болю змярае Ленскі — атрымаўся гэты трохкунік смерці, дзе ко-жны — на вастры спікушай. Дзень нараджэння Ташчына становіцца адначасна днём смерці. Бо Лен-скі, на яго мую, дуодэяна пай-рае ўжо тут, дуаць — толькі пай-рае дзясці дзясці гэтага працую.

Ангелін “Яўгена Ангеліна”.

у дзясці. Спяваючы пра звичку — зменюе цясцяны, які ў нейкім падлітываным перабраці канган з клубнін. Герані з хараўнуў і свае побачыныя клопаты і по-ркаюцца ў гэтай місе, як у сваймі мінутам, у іх усё ўпамінаў пра яго. Усё іх жыццё — таке ж не-паўраўнае корытанне. Яны і Воль-ная (Каірыяна Міхалец, салістка Валікага тэатра Белавічы) улі-ваюць у тое кола — яна таксама бірае клубнін, становячыся занан-

Пачнём з памылкі. У мінулым аглядзе пошты свята Баламутня прыпісана мною Іўеўскаму раёну. Насамрэч адмысловы праект прыдума-лі работнікі культуры Карэліччыны. Прыкра, бо на мой капыл, інфармацыя — адна з самых арыгінальных у той падборцы лістоў. Але памылка — не мая. Аўтары ўвогуле не пазначылі ў карэспандэнцыі свой раён. Між тым, у тэксце прысутнічае сказ “Для гасцей свята выступілі артысты з Іўеўскага цэнтра культуры”. Вось я і быў упэўнены, што цэнтр, як гэта і прынята паўсюль, аказвае падтрымку перыферыі. Аднак канцэрт быў абменным.

Яўген РАГІН

Недагляд, дарэчы, распаўсюджаны. Ці не праз ліст называецца вёска, дзе адбылася тая ці іншая падзея, а назва раёна недаравальна ігна-руецца. Проста эгацэн-трызм нейкі. У сувязі з гэтым, вельмі ўдзячны буду аўтарам допісаў, калі яны не будуць забы-вацца на тое, каб пазна-чыць свой поўны адрас, калі стануць расшыф-роўваць ініцыялы геро-яў пісьма (у адваротным выпадку афіцыйзу — максімум, а пашаны — мінімум). І яшчэ адна заўвага-прасьба да нашых пашташнікаў: па-значайце ў сваіх допісах нумары кантактных тэлефонаў. Амаль заўжды ўзнікае патрэба штосьці ўдакладніць, пашырыць, падаць больш ярка. Усё гэта — на карысць абодвум бакам.

Мы абмеркавалі да-дзёную сітуацыю з нача-льнікам аддзела ідэала-гічнай работы, культуры і па справах моладзі **Карэліцкага** райвыканкама Інай Санчук і дагэтулі, як кажуць, поўнага ўза-емапаразумеання. Аказ-ваецца, акрамя свята Баламутня, на рахунок тамтэйшых работнікаў культуры яшчэ шмат творчых нечаканас-цяў. Адна з іх — праект “Мір — 1812”.

Вось што распавяла загадчык аддзела мета-дэчнай работы **Карэліцкага** раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Аксана Ба-сюк: “Гродзенскі абласны выканаўчы камітэт, **Карэліцкі** раённы выканаўчы камітэт, **Грамадскія аб’яднанні “Інтэлект. Інфармацыя. Прагрэс” і “Мінскі пахотны полк” 7 — 8 ліпеня дадзёны між-народны вайскова-гіста-рычны фестываль “Мір — 1812”. Яго кульмінацый стане рэканструкцыя га-радскога бою і бітвы пад Мірам (першай буйнай ка-валерыйскай бітвы на тэ-рыторыі Беларусі). 300 рэ-канструктараў у асабняч ваяроў расійскага і на-палеонаўскага войскаў”.**

Гэта ўжо другі па лі-ку фестываль. Сёлетні ў параўнанні з леташнім больш, калі та можна сказаць, удасканалены. Іна Санчук тлумачыць,

што першы фестываль-ны дзень будзе прысве-чаны Адаму Міцкевічу, 220-годдзе з дня нара-джэння якога мы сёлета святкуем. На Цэнтраль-най плошчы Міра будуць дзейнічаць літаратурны салон “Адам Міцкевіч запрашае...” і “Фран-цузскі падворак”. Тут можна станцаваць каты-лянь, паслухаць вершы, пачаставацца смаўжом па-бургундску. Знаўцы сцвярджаюць, што закус-ка — вельмі прыстойная, асабліва пад белое віно. Не ведаю, не каштаваў.

Карэліцкую тэму пра-цягвае медальст раённай бібліятэкі Наталія Казарэз, якая робіць маленькі агляд раённых бібліятэч-ных спраў. **Аювацкая** сельская бібліятэка за-прасіла маленькіх чыта-чоў на гучныя чытанні “А пачнём мы казку так...”. **Баранавіц-кая** СБ арганіза-вала вернісаж на асфальце. **Жухавіцкая** прапанава-ла літара-турную ван-друўку. У **Карэліцкай** дзіцячай біб-ліятэцы дзей-нічае “Чытай-дворык”.

З аддзела ме-тадэчнай работы **Ашмянскага** раённага цэнтра культуры пішуць пра Купалле. Свята прайшло ў **Кальчунах**. Попытам карысталіся сувеніры майстра Ма-рыны Замбрышчай, зёлкі траўніцы Ірыны Лісоўскай, была і тэатраліза-ваная дзея. Завяршылася ўсё танцавальнай пра-грамай для моладзі.

Загадчыца сельска-га клуба-бібліятэкі вёс-кі **Самернікі**, што на **Ашмяншчыне**, Волга Сінькевіч распавядае пра сустрэчу з самай па-жылой вясцоўкай Яні-най Шылоўскай, якая нарадзілася ў 1932 годзе, працавала на знос, вы-хоўвала дзяцей. У лесе гэтай жанчыны — лёс нашай краіны.

І яшчэ некалькі навін з **Ашмяншчыны**. 22 чэрвеня 1941 года — адна з сумных дат нашай гісторыі. З гэ-тай нагоды ў райцэнтры адбыўся мітынг-рэкві-ем, у якім прынялі ўдзел працоўныя калектывы **Ашмянскіх** электрыч-ных сетак, ААТ “Рыды-

Вышыванка даўжынёй з вуліцу

На здымках:
1 Купальскае вогнішча Ашмяншчыны.
2, 3 Леташні “Мір — 1812”.
4 Чытацкае лета Карэліччыны.

ётэхніка”, раённых ад-дзелаў па надзвычайных сітуацыях і ўнутраных спраў. А ў **Гальшанах** адзначылі свята вуліцы Школьнай. Вуліцы, як і людзі маюць сваю біягра-фію. На месцы Школьнай былі калісыці гароды, а сёння жывуць 73 сям’і. На самым вялікім двары ў атачэнні двухпавярхо-ваў і прайшлі ўрачыстас-ці. Шанаваліся юбіляры, ветэраны, шматдзетныя сем’і, асобныя жыхары, што вызначыліся важ-кімі працоўнымі зда-быткамі. Шоу-конкурс “Міс **Ашмяны** — 2018” прайшоў у РЦК. Дзевяць прыгажунь раёна змаг-ліся за гэтае званне. Пе-рамагла педагог-псіхолаг сярэдняй школы № 2 **Вікторыя Кавалёнак**. Мерапрыемствы да Дня Незалежнасці пачаліся 29 чэрвеня. Асноўныя ўрачыстасці прайшлі ў абласным цэнтры. А ў **Ашмянах** на стадыёне па вуліцы Чкалава пачнецца

спартакіяда рабочых. У парку гараджан чакаюць гульні, спектакль народ-нага тэатра “Серпанцін”. 1 ліпеня на базе адпачы-нку “Вячкойні” адбудзец-ца Купалле. Народны ансамбль народнай песні “Хутарок” са Смаргоні падрыхтаваў канцэртную праграму. На пляцоўцы “Вышыванка даўжынёй з вуліцу” арганізуюць вы-ставу дзіцячых малю-нкаў.

Віцебскі абласны ме-тадэчны цэнтр народ-най творчасці на летніх вакацыях “курыруе” ал-пачынак дзяцей. Яны бяруць удзел у гульнявых тэатралізаваных пра-

грамах “У госці да ката Праменьчыка!” Пад-час гульняў школьнікі знаёмяцца з традыцыямі і культурай беларусаў — народнымі песнямі, танцамі. А пасля кожны атрымлівае сувенір ад майстрых Цэнтра. Пра гэта паведамля вядучы медальст названай устан-овы Ала Ляўкіна.

Загадчык аддзела мар-кетынгу **Бярэзінскай** цэнтральнай раённай бібліятэкі Тамара Кру-талевіч піша пра акцыю “Кніга супраць нарко-тыка”. Бібліятэчны тэ-атр “Неспакойная кніга” прэзентаваў выхаван-цам раённага дзіцячага

аздараўленчага летні-ка “Папараць-кветка” спектакль, дзе прапа-гандуецца здаровы лад жыцця. Наступная на-ва спадарыні Круталевіч звязана з 90-годдзем аўтобусных зносін паміж Беразіно і Мінскам і з бібліятэчнай акцыяй “Кніжны вакзал” — тут “гастраляваў” тэатр ад-наго актёра, для пасажыраў быў наладжаны буккросінг.

А вось настаўнік ДШМ № 3 **Барані** На-талія Латышава пера-конвае, што выхаванцы школы нават летам не адпачываюць. Да пры-кладу, цымбалісты за апошні тыдзень паспелі паўдзельнічаць у II Між-народным конкурсе-фестывалі “Зоркі Пры-дняпроўя” (Magilëy) і ў V Рэспубліканскім фестывалі-конкурсе дзіцячага мастацтва (Ліца). У Ма-гілёве Ганна Мамантава ўзнагароджана дыпла-мам лаўрэата III ступені, і Ганна Карповіч — дып-ломом III ступені. Праз некалькі дён Ганна Мамантава ўжо выступ-вала на сцэне Ліцскай дзіцячай школы мастацтваў. Вынік — дыплом лаўрэата II ступені. На-стаўнік Жанна Жыха-рава атрымала дыплом “За высокае педагогіч-нае майстэрства і раз-віццё нацыянальных традыцый музычнага мастацтва Беларусі”, канцэртмайстар **Наталія Латышава** — дыплом “За высокае канцэртмай-старскае майстэрства і развіццё нацыянальных традыцый музычнага мастацтва Беларусі”. На-ша рэдакцыя далучаецца да віншаванняў.

Загадчык аддзела біб-ліятэчнай рэкламы і маркетынгу **Ляхавіцкай** цэнтральнай раённай біб-ліятэкі імя Янкі Купалы Лізавета Мацулевіч піша пра “Флер’яўскія чы-танні”. У вёсцы **Флер’яно-ва** знаходзіцца стары фальварак роду Бохвіцаў, дзе гэтым ў свой час былі Рэйтаны, Радзівілы, Юзаф Катарбінскі, Эліза Ажэшка. Сённяшнія гаспадары сям’і Гейрх і Ларыса Трацякі таксама рады ві-таць гасцей. Супрацоўнікі **Ляхавіцкай** цэнтральнай раённай бібліятэкі аднаві-лі культурна-асветніцкую традыцыю. Першыя літа-ратурныя чытанні тут ад-быліся ў 2016 годзе. Сёлета прайшлі ўжо другія чы-танні. Была падрыхтава-на канцэртная праграма. Можна было прыдбаць навінкі выдавецтва “Мас-тацкая літаратура”. Дзей-нічала бібліятэка пад ад-крытым небам, праходзілі майстар-класы па выба-ры сувеніраў. І, натураль-на, гучалі вершы. Да “ад-крытага” мікрафону мог падыйсці любы ахвотны.

Што загарыцца з іскраў?

У Батчы мне трэба было з'ездзіць хоць бы затым, каб пачуць, як спявае, вобразна кажучы, культурная фігура не толькі для гэтага месца, але і для фальклорнай Беларусі ў цэлым. Вярнушыся дадому, я пракруціў некалькі песень пары вядомых айчынных этна-калектываў — тых, што змешваюць у сваёй творчасці аўтэнтыку з сучаснымі тэхналогіямі. “У адны вароты” яны прайгралі. “А што ў гэтым аграгарадку “на кані” ў культуры ўвогуле?” — спытаеце вы. Адказваю.

Алег КЛІМАЎ, Мінск — аграгарадок Батчы Кобрынскага раёна — Мінск / Фота аўтара

Калі ў Доме культуры спявае 90-гадовая Галіна Мігура — аншлаг гарантаваны.

ЛЮДЗІ НА СВАІМ МЕСЦЫ

Бібліятэкар Алена Рудская, што некалі вучылася на журфаку БДУ, магла б быць педагогам у школе Батчаў альбо дырэктарам яго Дома культуры, альбо нават старшынёй мясцовага сельсавета! Але ўжо шмат гадоў яна кіруе тутэйшым “кнігасховішчам”.

— Але я не лічу яго толькі складам літаратуры ці архівам сродкаў масавай інфармацыі, з якога выдаю чытачам неабходныя ім выданні, — кажа Алена Вячаславаўна. — Памяшканне нашае — гэта яшчэ і месца сустрэч жыхароў аграгарадка, дзе яны могуць падзяліцца адзін з адным ці са мной нейкімі навінамі, папрасіць парады ў людзей у нязмушаных размовах, быць можа, атрымаць рэцэпт, як, скажам, вырашыць нейкую праблему. Прыходзіць і моладзь, якой, як мне здаецца, ужо надакучылі віртуальныя кантакты, і яны пяцянуліся за “жывым”! Таму я не веру, што, як сцвярджаюць некаторыя, калі-небудзь бібліятэкі на сяле знікнуць. Пакуль будучы жыць вёскі, будуць жыць і бібліятэкі ў іх. Так, у сілу ўсім вядомых прычын іх колькасць памяншаецца, але зусім яны не знікнуць — гэта другія дамы высюкаюцца.

Сельская бібліятэка абслугоўвае каля тысячы чалавек. У Батчах пражывае больш за п'яцьсот насельнікаў. Па словах спадарыні Рудской, у апошнія гады цікавасць да такога баўлення часу як чытанне ў аграгарадку ўсё расце і расце. Вялікім попытам карыстацца класічнай літаратура, у тым ліку, беларуская, беларускамоўная. Натуральна, у хітах выдачы з камерцыйнага фонду — актуальныя і модныя бестселеры. І паслугі па-за асноўнай дзейнасцю ўстановы насельніцтвам вельмі запатрабаваныя: праца на камп'ютары (ёсць выхад у інтэрнэт), раздрукоўка неабходных дакументаў і зніжцы іх копіі, мажымасць замовы мультымедыяных прэзен-

Алена Рудская: месца сустрэч — бібліятэка.

тацый — вось далёка не ўсё пералік прапанаваных опцый.

— З камплектаваннем фонду ўсё ў нас ідзе шчасна, — паведамляе спадарыня Рудская. — Да нядаўняга часу здараліся перабоі з даведчанай літаратурай, энцыклапедычнай, але цяпер і яе ў дастатку — навінкі паступаюць рэгулярна.

Да знавых мерапрыемстваў, якія праводзіцца ўстановай, яе кіраўнік адносіць тыдні дзіцячай кнігі, што арганізуе сумесна са школай. Нярэдка яны праходзяць у пашыраным фармаце — у зале Дома культуры, у будынку якога і знаходзіцца бібліятэка.

— Карыстаюцца папулярнасцю і, напрыклад, вечары паэзіі, што збіраюць у той жа зале да сотні чалавек, — з гонарам прамаўляе Алена Вячаславаўна. — Часта на іх прыязджаюць паэты з кобрынскага аматарскага аб'яднання “Белы бусел”. Падчас падобных сустрэч спяваюць песні барды, праводзяцца віктарыны, узнагароджваюцца прызамі лепшых чытачы. На адмысловым рахунку ў нас мерапрыемствы, прысвечаныя воінам-афганцам, творам, што раслапаюцца пра публічныя гісторыі Савецкага Саюза. Практыкуем і разнастайныя экалагічныя акцыі. Вядома, шмат займаемца краязнаўствам. І ў гэтым пытанні неацэнна дапамогу нам аказвала Марына Васільеўна Асіічук, якая, прыхаўшы сюды больш за трыццаць гадоў таму з Украіны, зрабіла

Праскоўя Каранчук: вопыт школы — у культуры.

Танцзале патрэбен дыджэй.

для сваёй новай малой радзімы ў гэтай галіне столькі, колькі, напэўна, і цэламу інстытуту не пад сілу. Яна правяла незлічоную колькасць даследаванняў на мясцовасці, запайняла лакуны ў гісторыі нашага краю, размаўляючы з яго старажыламі, збіраючы, здавалася б, ужо згублены фальклорны музычны, абрадавы матэрыялы, шукаючы па хатах старадаўнія прадметы побыту.

Сёння Марына Асіічук краязнаўствам як практыкуе амаль не займаецца, выступае кансультантам у гэтай сферы, прычым краязнаўцам сябе не лічыць. “Я была чалавечкам на сваім месцы”, — так акрэсліла яна ўласную дзейнасць. Ну, а ў мой прыезд у Батчы ёй яшчэ давалося стаць для нашай газеты і рэзонантам тутэйшай культуры.

Марына Асіічук — краязнаўца-крытык.

“ЧАСОВАЕ” І ВЕЧНАЕ

Праскоўя Каранчук узначальвае Сельскі дом культуры менш за год. І не толькі ім кіруе, але і спявае ў народным фальклорным калектыве “Літвінянка”.

— У ім я — адзін з галоўных, — дзеліцца Праскоўя Якаўлеўна. — А ў ДК, ужо прабачце за няспіласць, па факце — той, ад якога, вядома, залежыць вельмі многае. Пакуль я раблю на сваёй пасадзе першыя крокі. Унікаю ў тое, што тут было раней, прыглядаюся і, жадаючы захаваць усё самае лепшае ў рабоце ўстановы, думаю над пытаннем, што варта ў ёй памяняць. Але трэба ўлічваць і тое, што я падмяняю ранейшага дырэктара Дома культуры, якая цяпер знаходзіцца ў джэўна-апапачынку, а як выйдзе з яго, то, напэўна, мая дзейнасць на гэтай пасадзе скончыцца. Таму мне трэба і не нашкодзіць батчынскай культуры, і пакінуць пасля сябе нешта пазітыўнае.

Новую светлавую і гукавую апаратуру — абавязкова: старая дысануе з выдатнай танцавальнай залай, якая і ў цяперашніх умовах на дыскатэкі народ збірае. Марыць спадарыня Каранчук і вырашціць уласнага дыджэя прымальнага ўзроўню, пакуль жа “круціць” музыку на танцавальных людзей, якія хоць і маюць дачыненне да ўстановы, але не настолькі знаходзіцца “ў тэме”.

Усяго ў ДК дзейнічаюць 11 фарміраванняў: 8 гурткоў і 3 аматарскія аб'яднанні. Да прыкладу, “Гаспадыня” служыць

месцам збору жаночай часткі аграгарадка, падчас яе пасаджання абмяркоўваюцца пытанні закаты слоікаў, сучасныя тэндэнцыі ў галіне шыва, поспехі дзяцей у школе, паводзіны мужоў па выхадных і многае іншае. А сярод гурткоў, акрамя таго, у якім вядзе рэй “Літвінянка”, вялікай папулярнасцю карыстаецца той, дзе вырабляюць рэчы з фомірана, дзіцячыя драматычныя і фальклорны. Праходзяць ва ўстанове і ўрокі фальклору, а таксама гульнявыя сямейныя праграмы і музычна-забаўляльныя для дзяцей, інфармацыйныя культурныя гадзіны. На заказ супрацоўнікі ДК пішуць сцэнарыі, праводзяць канцэрты, імпрэзы, сямейныя абрады.

— Праўда, дарослае насельніцтва Батчаў даводзіцца ўгаворваць, каб яно наведвала нашы мерапрыемствы, — прызнаецца дырэктар. — На афішы людзі рэагуюць не так, як калі прыйдзеш да іх дадому, пагаворыш за гарбатай “за жыццём”, а потым і прарэкламуеш якую-небудзь імпрэзу. Вось тады яны адгукваюцца. Дзеці, падлеткі заўсёды з задавальненнем ходзяць на мерапрыемствы.

Але калі ў Доме культуры спявае 90-гадовая Галіна Мартынаўна Мігура — аншлаг яму гарантаваны. У яе рэпертуары — вельмі многае песень на рускай, польскай і, натуральна, беларускай мовах. Яна па-ранейшаму вельмі любіць выступаць перад публікай, забываючыся ў такія моманты на свае ўзрост і хваробы, і шкадуе пра тое, што народныя спевы зараз проста так у вёсках не пачуць — у дварах, дамах, полі. Жывуць яны сёння, як у запаведніку, толькі ва ўстановах культуры.

Камментарый Марыны АСІІЧУК:

— Мне хочацца, каб наш Дом культуры жыў цікавейшым, інтэнсіўнейшым жыццём. Больш ініцыятывы яго кіраўніцтва варта праявіць. Бо дырэктар яго — былы завуч нашай школы, таму ведае, як арганізоўваць людзей, што новага можна прыдумаць. Вядома, ва ўстанове нешта адбываецца, але, на мой погляд, пакуль гэта выкарыстанне старога багажу. Не магу я назваць сённяшні ДК рэальным агменем батчынскай культуры, з якога так і сыплюць творчыя іскры.

З 20 па 24 чэрвеня гарадскі пасёлак Акцябрскі меў гонар запрасіць аматараў аўтэнтыкі на заключныя мерапрыемствы Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва “Берагіня”. Сувет расквеціўся яркавымі зоркамі народных талентаў. Чарговая “Берагіня” — гэта чарговая з’ява ў нацыянальнай культурнай прасторы. І разглядаць яе неабходна адпаведна: як мадэль будучай Беларусі, дзе пераемнасць традыцый — першасная аснова не толькі станаўлення чалавечых стасункаў, але і развіцця культуры, мастацтваў.

Яўген РАГІН, Мінск — гарадскі пасёлак Акцябрскі — Мінск / Фота аўтара

Будучыня пад знакам “Берагіні”

Усвядоміць, захапіцца, захаваць

Шчыра кажучы, я не надта разумею, як тут усё дзейнічае. Не дацямаюся, якія законы лагістыкі, фестывальнага мерчандайзінгу спрацоўваюць. Проста залюба да мерапрыемства па самых розных інстанцыях ходзіць хударлівы ўпарты чалавек з гонкай паставай прафесійнага танцора. Ходзіць, пераконвае, даводзіць, просіць і патрабуе. У выніку праз нейкі час атрымаеца “Берагіня”. Упартата завуць Мікола Козенка. Ён прыдумаў фестываль і з’яўляецца ягоным мастацкім кіраўніком. Дваццаць гадоў запар яго партнёрам, ініцыятыўным і таленавітым, застаецца начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Акцябрскага райвыканкама Святлана Беразоўская. Раённы цэнтр за гэты час набыў славу ўзорнай фестывальнай сталіцы. Таленавіты прыцягваюць да сябе таленавітых. Цяпер нават цяжка ўявіць сабе “Берагіню” без гасціншчыні Святланы Анатольеўны (дарэчы, і падпіска на “Культуру” ў яе — адна з самых вяжых). Але усё роўна незразумела, як у іх гэта атрымаецца.

Неаспрэчна толькі тое, што вакол дзвюх асоб пакрысе шчыльна згуртаваліся арганізатары, дарэдцы, эксперты, кіраўнікі творчых калектываў. Сваю кніжку пра іх

Мікола Козенка назваў “Руцпліцы...”

ЯКОЙ БУДЗЕ БЕЛАРУСЬ?

Перакананы: пройдзе час, за будучыню многія і многае, а “Берагіня” застаецца. Вось толькі ў якім выглядзе? Як нывыкарыстаны шанец па наладжанні эстэтычнай нацыянальнай адукацыі ад дзіцячага садка да вышэйшай навучальнай установы? Ці як напаміны пра тое, што духоўная спадчына прадкаў — самы дзейсны аб’ярг на шляху станаўлення нашых? Не ведаю. Вось толькі вельмі турбуе тое, што падчас сёлета фальклорнага фестывалю ў Акцябрскім не былі заўважаны ні прадстаўнікі Міністэрства адукацыі краіны, ні супрацоўнікі рэспубліканскага тэлебачання. Дзіўна. Яно ж таксама нацыянальнае.

“Руцпліцы” прэзентаваліся на прэс-канферэнцыі. Старшыня Акцябрскага райвыканкама Віктар Палуянаў расказаў, што сёлета на фестываль больш за 800 удзельнікаў, а начальнік фінансavaга аддзела Кацярына Сышко абвясціла каштарыс мерапрыемства: 70 тысяч рублёў. Па 30 працэн-

таў выдаткавалі менавіта райвыканкам і спонсары, па 20 — Міністэрства культуры і Беларускі фонд культуры.

У адказ на пытанне, якой бачыцца перспектыва фестывалю, Мікола Козенка заўважыў, што якой будзе Беларусь, такой будзе і “Берагіня”. Маўляў, час наспеў, каб фестывальна ініцыятыва ішла знізу. Гэтак і адбываецца, але шэраг абласцей па-ранейшаму трэба шматкроць пераконваць у карысці этнічнага выхавання дзяцей і моладзі. Уладзімір Гадуўскі — украінскі балетмайстар і харэограф-эксперт “Берагіні” — дадаў, што звольнага фестывалю трэба перамясціць на энтузіязме. І даводзіцца цяпер казаць не пра канкрэтныя дзяржаўныя праграмы, прысвечаныя традыцыі і моладзі, а пра ролю асобаў у гісторыі развіцця беларускай культуры. Вакол такіх асобаў і культ не быў бы лішнім.

ЛЁСЫ ЯК ПЕСНІ

Няма сэнсу распавядаць пра “Берагіню” ў рэпартажных ключы. Маўляў, васьм 1/4 фіналу харэаграфічнай імправізацыі адбылася, а васьм — 1/2. Асабіста мяне сваста ў Акцябрскім вабш гэткай ідэінай страснасцю. Пра гэта і хочацца паразважаш. Тут, паласца, і крыецца адказ на многія пытанні, звязаныя як з любоўю да фальклору, так і з поўнай, мякка кажучы, абыякавасцю да яго.

Дазволю сабе нахабства выканаць ролю фалькларыста-тэарэтыка. Беларусі ніколі не любіў словаў. Ён рабіў. Для выяўлення свайго, скажам, каханая адных полек прыдумаў некалькі сочень. Тое ж і з адлюстраваннем любові, дзе без стражання-жарсці не абыйсця. Чаму беларус спяваў ды танчыў? З якой-такой нагоды?

Ды таму што ніва ўрадзіла, страху не працякае, ніхто не галадуе, сонейка свеціць ды птушкі весела спяваюць. Як паласца, менавіта ў такой самаадданай шчырасці — ідэіная палкасць, дзе і варта шукаць вытокі любові да Бацькаўшчыны. Менавіта такой шчырасцю і падабаецца мне “Берагіня”. За кожным танцам, за кожнай песняй — лёс чалавека.

Фэст адкрыўся ў гарадскім парку пры ўдзеле намесніка начальніка галоўнага ўпраўлення культуры і аналітычнай работы — начальніка ўпраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталі Залзаркоўскай і распачаўся песняй. Гэта было неверагоднае вытанчанне. Аўтар сольнага пуду — Ганна Асаева. Безумоўна, мы пазнаёміліся. “Гэта я хварэю, — прызналася бабуля. — Магу і гучней спець”. Кабце — 81 год. Ро-

дам з Акцябрскага, але гадоў пяць таму пабралася шлобам з мужчынам з вёскі Забалаш, туды і перабралася. Вельмі шкадуе, што дочкі так і не навучыліся спяваць, рана паразыліся. Пераканана, у гэтым адна з прычын таго, што ніяк беларусы не супакояцца ў пошукх шчасця: “Перастанем спяваць, дык увогуле сканам”. Ганна Асаева — салістка гурта “Шчадрухі”.

А вось ансамбль “Верасок” з Капаткевічаў, што на Петрыкаўшчыне. Хто ў сёмым класе вучыцца, а хто школу нядаўна скончыў. Сядзяць на лаве і кожны праход Козенкі сустракаюць радаснымі крыкамі і тлумачаць мне: “Мікола Аляксеевіч — настаўнік нашага харэографа Ядвігі Субота!” Яны не танцуюць, а плаваюць у паветры. Не дзіва, што тры хлопцы з “Вераска” сталі сёлета лаўрэатамі першай ступені ў самых розных намінацыях.

Дана Струнеўская, трэцякурсніца ўніверсітэта культуры і харэограф гурта “Рамонак” з мінскай школы № 168, доўга распавядала мне, што мова танца — выключна выразная, вытанчаная, прыгожая. Пасля гэтых узнёслых тлумачэнняў я не вельмі здзіўлена, што Дана стала двойчы лаўрэатам першай ступені.

Паміж конкурснымі выступленнямі знакаміты этнапедагог Ларыса Рыжкова з Міханавічаў вывядзіла на сцэну свой гурт “Кальханка”. Я не буду пра самабытнасць гэтых спеваў. Я — пра маленькага хлопчыка (усе астатнія ў ансамблі — дзяўчаты), які ў салымным картузіку і з адухоўленым тварам нагадваў анёльчыка і чый выгляд уразіў не менш за словы. “Гэта — наш Лёшанька, — расказала пасля Ларыса Мікалаеўна. — А прозвішча ў яго — Канапелька. Вельмі цяжка было нашым хлопцам выжыць сярод дзяўчат, якія сёння задуха самастойныя. А вось Лёшанька выжыў і спявае як салавейка. Вельмі праціваць, ветлівы і выхаваны. Упліў сям’і такі, што ўсе хлопчыка любяць”.

Вось такая ступіца па спевах ды танцах. І ўявіце яшчэ васьм шат. Удзельнікі “Берагіні” знігаваны паміж сабой трывалымі сувязямі. Шмат тут бацькоў і іх дзяцей, настаўнікаў і іх вучняў, сямейных пар, сяброў, сябровак, правяраных аднамузыкаў і калег па працы. Інакш кажучы, маленькая мадэль ідэальнай Беларусі, дзе мова развіваецца не пад прымасам, а беларускія танцы з песнямі ўдасканальваюцца не ў апаветнасці з інструкцыямі.

“ІДЗЁМ-ПАЙДЗЁМ УДОЛЬ ВУЛІЦЫ...”

Яшчэ адзін красамойны фестывальны ракурс: гарадскі пасёлак і “Берагіня”. Раённы цэнтр да статусу гасціннага гаспадар даўно прывыкаўся. Шматлікія кавярні і крамы радуць ветлі-

васко абслугоўвання, шапікі з квасам — спрыяльным рэжымам працы. Інакш кажучы, смагу можна наталіць да позняй ночы (квас, да слова, вышэйшай якасці).

Не магу не сказаць і пра фестывальныя кантрасты. На адным канцы галоўнай плошчы, у Цэнтры вольнага часу, ідзе фестывальная конкурсная праграма, падлога грывіць ад “Барыні” ды “Лявоніхі”. А на другім канцы прадрэспубліканскія бізнес-союзы надзімаюць казанчы карабель для атрыццёнаў. І ўсё б нічога, калі б не магніфоннае песеннае суправаджэнне, фармаг яката

Мяне больш за ўсё ўразіла галерэя. І не толькі бліскучымі партрэтамі, аўтарам якіх з’яўляецца Леанід Дробаў. Па-першае, тут дзейнічае выстава “Берагіневы раскрэсы” фоталетапіса фестывалю Яўгена Пясецкага. Пэўныя героі партрэтаў паспелі ператварыцца з хлапчукоў і дзідзят ў дарослых дзядзю і цёцяў. Па-другое, тут экспануюцца і творы гуртоўцаў сталічнага Цэнтра дадатковай адукацыі дзятэй і моладзі “Ветразь”. Гэта вышнікі, на якіх адлюстраваны элементы народнага беларускага танца: “Каханачкі”, “Матлёта”, “Кракавія”,

расце. Муж эксперта “Берагіні” Таццяны Пладуновай, які падвозіў яе да філармонні (менавіта адпосоль мы і скіраваліся ўсё разам на Акіябрскі), вельмі перажываў, што з-за працы няк не патрапіць на фест, а вельмі хочацца. А вось родны брат Наталлі Задзяркоўскай сваё жаданне сёлета здзейсніў: узяў з сабой унучку Машу і завітаў на фальклорнае свята. І так сцішана ды сарамліва папрасіў сфатаграфаванне яго ў жывым атуражы беларускай аўтантыкі, што адмова выглядала б смяротным грахам.

Тыя, хто ведае пра “Берагіню”, яе любяць. Тыя, хто

Ельскага РПЦ, (у харэаграфічнай імправізацыі “Барыні”) Дана Струнеўская з “Рамонка” Мінскай СШ № 168, Руслан Герасіменка, Арцём Ткачоў, Аляксандр Говар з гурта “Верасок” Петрыкаўскага раёна, Анастасія Толцік з мінскай школы традыцыйнага мастацтва, (сярод ансамбляў) заслужаны аматарскі калектыў “Берагіня” Мётчанскага вучэбна-педагагічнага комплексу Барысаўскага раёна, (сярод апавядальнікаў народнай прозы) Ірына Карачун з Залядынскага СДК Іванаўскага раёна, Віктар Шыпкоў з гуртка Веткаў-

Вытрымкі з рэзалюцыі круглага стала

Удзельнікі X Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва “Берагіня” лічаць неабходным:

1. Выйсці з прапановай да Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

— адкрыць (аднавіць) у сельскай мясцовасці і гарадах сетку школ з этнаірункам; перавесці ў іх заняткі па этнадысцыплінах з факультатывунай і абавязковаю формою;

— уключыць у Агульнадзяржаўны класіфікатар “Спецыяльнасці і спецыялізацыі” спецыяльнасць “Фальклор” для ССНУ;

— стварыць на базе Нацыянальнага інстытута адукацыі кафедру традыцыйнай беларускай культуры і этнапедагагікі;

— абзначыць у агульнадзяржаўным класіфікатары “Спецыяльнасці і спецыялізацыі” кваліфікацыю па спецыяльнасці “Фальклор” як “Фалькларыст бакалаўр” выкладчык для ўстаноў вышэйшай адукацыі.

2. Выступіць з прапановай да Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь:

— адкрыць у дзіцячых школах мастацтваў паўсюдна ў краіне аддзяленне “Фальклорнае мастацтва” са спецыялізацыямі: “Харэаграфічнае мастацтва”, “Музычнае мастацтва”, “Тэатральнае мастацтва”, “Дэкаратыўна-ўжытковае мастацтва”, арыентаванымі на мастацтва вуснай традыцыі *свайго рэгіёна*;

— стварыць у Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур сектар традыцыйнай беларускай культуры і этнавыхавання;

— прапанаваць Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту культуры і мастацтваў:

а) шляхам узмацнення прафэсійнага дзейнасці ў этнапрамку стварыць умовы для павелічэння плана набору студэнтаў на спецыялізацыі “Этнафоназнаўства”, “Духавыя інструменты (народныя)”;

б) на факультэтах, якія ажыццяўляюць падрыхтоўку па спецыяльнасці “Народная творчасць”, увесці выкладанне беларускага народнага побытавага танца на ўсіх кафедрах;

— рэкамендаваць Інстытуту павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў і Рэспубліканскаму цэнтру нацыянальных культур праводзіць рэспубліканскія семінары і стажыроўкі спецыялістаў па фальклорным мастацтве абласных і раённых (гарадскіх) цэнтраў народнай творчасці, кіраўнікоў фальклорных калектываў на базе рэгіёнаў, вядучых аматарскіх калектываў у галіне традыцыйнай культуры; правесці семінары па выніках X Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва “Берагіня”.

3. Выступіць з прапановай да Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь:

— распрацаваць нацыянальную праграму выхавання моладзі краіны сродкамі традыцыйнай народнай культуры “Традыцыйная культура і моладзь Беларусі” (2021 — 2025) і ініцыяваць яе зацвярджэнне ў адпаведных інстанцыях;

— распрацаваць для агульнаадукацыйных устаноў і ўстаноў дадатковай адукацыі сістэмы Міністэрства адукацыі краіны, устаноў сферы культуры і мастацкай адукацыі вучэбныя планы і праграмы, хрэстаматы і дапаможнікі на *рэгіянальным матэрыяле* (з мультымедыйнымі дадаткамі) па народнай харэаграфіі, народным музычным мастацтве (спевы, інструментальная музыка), дэкаратыўна-ўжытковай творчасці (традыцыйныя віды мастацтва), гульнявым мастацтве;

— даручыць вышэйшым навучальным і навукова-даследчым установам гуманітарнага профілю ўключыць у план работы адпаведных устаноў вывучэнне вопыту агульнаадукацыйных школ, дзіцячых школ мастацтваў, дзіцячых і моладзевых фальклорных калектываў рэспублікі, назапашанага ў ходзе рэалізацыі сацыяльна-педагагічнага праекта “Этнашкала” і сацыяльна-культурнага праекта “Традыцыйная культура і дзеці”;

4. Прасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і аргкамітэт Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва “Берагіня”:

— надаць фестывалу статус “міжнародны”;

— разгледзець пытанне аб стварэнні Нацыянальнай камісіі СІОФ і аднаўлення членства Беларусі ў гэтай міжнароднай арганізацыі;

— ініцыяваць стварэнне Беларускага саюза фалькларыстаў.

На здымках:

- 1 Танцавальная віхура фесту.
- 2 Адначынае вранска “Калінушка”.
- 3 Загадчы мастацкай галерэі Надзея Заброцкая.
- 4 Фестывальны анішлаг.
- 5 Гарманістка Святлана Гіль з дачкой Янай з Жодзішкаў, што на Смагоншчыне.
- 6 Супрацоўнік раённага дома рамстваў Таццяна Шчыцька: “Сувеніры ў нас — на лобы густы!”
- 7 Генальд Здор: “А вось саламяны капялюш з Ельска!”
- 8 Мастацкі кіраўнік “Берагіні” Мікола Козенка і намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення культуры і аналітычнай работы — начальнік ўпраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Наталля Задзяркоўская.
- 9 Этнапедагаг з Міханавічаў Ларыса Рыжкова са сваёй “Калыханкай”. У картузіку — Лёшанька Канпелька.
- 10 Гурт “Верасок” з Капаткевічаў, што на Петрыкаўшчыне.
- 11 Першая песня “Берагіні”. Спявае Ганна Асаева з Забалацця, Акіябрскі раён.
- 12 Ігар Задзяркоўскі.

пакуль не ў курсе, чакаюць свайго часу.

ЛЕПШЫЯ З ЛЕПШЫХ

А лаўрэатамі першай ступені сёлетняй “Берагіні” сталі (сярод пар-выканаўцаў народных побытавых танцаў “Лявоніха”) Лявон Фельмант і Вялета Еўлакевіч з Мазырскай ДШМ № 3, Арсеній Ляўчэня і Лінара Аюпава з ансамбля “Рамонак” Навасельскага ЦК Мінскага раёна, Мікіта Субат і Дана Струнеўская з узорнага ансамбля “Рамонак” СШ № 168 Мінска, Сяргей Латышаў і Ганна Клімашэўская з мінскага гурта Guda, Генальд Здор і Марына Шчарбакова з

скага музея стараабраднага і беларускіх традыцый імя Фёдара Шклярава.

ЗАМЕСТ ЗАКАНЧЭННЯ

Не сакрэт, што пэўныя нашы фестывалі маральна састарэлі і ладзяцца па інерцыі. “Берагіня” — жывая, бо гэта, па сутнасці, рака часу, у якую нельга ўвайсці двойчы, бо плыць тут — неспынна, і на змену адным у Акіябрскі пастананна едуць іншыя, маладзейшыя і яшчэ не акрыленыя фестывальнымі перамогамі. Словам, “Берагіня” аберагае сама сябе. А нам — душа загойвае.

К

настолькі папсовы, што душа не прымае. Словам, вельмі паказальна жыццёвая карцінка. Урэшце, ці ж можам мы без эклектыкі? Высокае ды нізкае чамусьці заўжды побач.

Ці вось іншая ілюстрацыя пра рознасць густаў ды захапленню. У амфітэатрыку на чале з фалькларыстам з Любані Сяргеем Выскваркам ці не да ранішніх промняў траў гармонік і шліфаваўся танцорам падлога. А паблізу, на адкрытай пляцоўцы мясцовага рэстарана з гэтым жа імплэтам ужываліся напоі, кардынальна адрозны ад квасу і сітро. Пасля паркахавых танцаў застаўся радасны ўспамін, пасля рэстараннага баяванню — горы смешца і пустаго посуду на летніх століках і побач з ім. Так што “Берагіня” — для абраных. І нічога тут пакуль не зробіш.

Цяпер — зноў пра добрае. У Акіябрскім вельмі шмат устаноў культуры. Да памяненнага цэнтру вольнага часу трэба дадаць раённы дом рамстваў, школу мастацтваў, цэнтр гісторыі і культуры (так называюць музей) і яго філіял — карцінную галерэю імя Леаніда Дробава. І паміж усімі гэтымі ўстановамі (плюс камунгасаўскі запарк) расцкаліся ды белгі ў розных бакіх жывыя экскурсійныя ручаінікі ўдзельніцаў “Берагіні” ў нацыянальных касцюмах.

Менавіта гэтак, у перакладзе Міхаса Стральцова на беларускую мову, хочацца згадаць крылатае выслоўе, якое стала назвай рамана Чынгіза Айтматава. Чаму? Таму, што нават асобныя дні і ночы, так ці інакш звязаныя з Вялікай Айчыннай вайной (не абавязкова, уласна кажучы, з буйнымі баявымі аперацыямі), засталіся для яе ўдзельнікаў, і асабліва для нас, беларусаў — іхніх дзяцей, унукаў і праўнукаў — свяшчэннай Памяццю на вякі.

Да такіх падзей хачу аднесці і легендарныя партызанскія парады, якія ў ліпені 1944-га, мжона сказаць, нечакана для большасці гараджан, урачыста і на высокім узроўні прайшлі ў Мінску і Віцебску.

Як вядома, на досвітку 3 ліпеня 1944 года 2-і гвардзейскі танкавы корпус генерала Аляксея Бурдзейнага ўварваўся ў Мінск за паўночнага ўсходу. Неўзабаве да яго далучыліся і часткі 5-й гвардзейскай танкавай арміі. З паднёўнага ўсходу ў горад уступілі і танкавы корпус 1-га Беларускага фронту генерала Міхаіла Панова. Так пачалося вызваленне беларускай сталіцы, у якім прынялі ўдзел і іншыя армейскія часткі і партызаны. У выніку, яшчэ да канца дня Мінск быў цалкам свабодны ад ворага. Да 10 ліпеня ў горадзе ўжо знаходзілася амаль 5 тысяч партызан, а яны ўсё прыбывалі і прыбывалі.

І тады на чарговым пленуме ЦК КП(б) было прынятае рашэнне арганізаваць у гонар вызвалення рэспублікі не толькі мітынг, але і парад беларускіх партызан-пераможцаў. Месцам яго правядзення абралі вялікія зялёныя луг (былы іпапром) у раёне вуліцы Чырвонаармейскай у лугавіны Свіслачы. Гэтае поле загалда размяніравалі і паставілі пад ахову партызанскага атрада “Буравеснік”. Таксама недалёка размясцілі зенітныя гарматы ў выпадку паветранага налёту “Юнкерсаў”: як вядома, лёттвафэ такія авіярэйдзі рабіла.

І тут варта нагадаць, што да поўнай Перамогі было яшчэ Цалых 10 месяцаў! Ды і частка Беларусі дасюль заставалася пад ботам ворага.

Да пачатку парада ў Мінску ўжо назапасілася болей за 30 тысяч партызан. І вось пачалося! Раніца 16 ліпеня, як па заказе, выдалася сонечнай, прыемнай. На цэнтральнай трыбуне — першы сакратар ЦК КП(б) і старшыня СНК БССР Пандзельімон Панамарэнка, іншыя кіраўнікі краіны, камандзіры партызанскіх злучэнняў, а таксама ваенныя

На парадзе партызан у Віцебску. 23 ліпеня 1944 года.

дзевяці Чырвонай арміі на чале с камандуючым 3-м Беларускам фронтам Іванам Чарняхоўскім.

Парад адкрывала партызанская брыгада “Народныя мсціўцы” імя Васіля Варанянскага. За ёй ішлі разведчыкі, падрыўнікі, кулямётчыкі з брыгад “Беларусь”, “Буравеснік”, імя Сталіна, Шчорса, Чапаева, Чкалава, Кірава і гэтак далей. Ехалі партызанскія коннікі. У руках малалых і старых байцоў — брыгадныя сцягі і плакаты, самая розная айчынная, трафейная і самаабная “лясная” зброя. Каміліся трафейныя гарматы.

“І вякуе дзень даўжэй за век...”

А вось і вельмі цудоўная карцінка: у калоне шэсця важна ступае партызанскі казёл па мянушцы Мальш, які ўпрыгожаны стужкай... з нямецкімі арлеанамі. За гэтым бліскучым парадом з вялікім хваляваннем і раласцю назіраў калія 50 тысяч жыхароў! Хіба можна забыць такое?

На наступны дзень, 17 ліпеня, у Маскве адбылася іншая легендарная акцыя: па вуліцах правялі 57 тысяч нямецкіх салдат, афіцэраў і генералаў, якія былі ўзяты ў палон у час Беларускай наступальнай аперацыі.

ў Беларусі. Даследчык абапіраўся на архіўныя матэрыялы і ўспаміны ўдзельнікаў таго легендарнага парада.

І як жа праходзіла гістарычная акцыя? Вядома, што горад знаходзіўся ў акупацыі 1080 дзён, і за гэты трагічны перыяд фашыстамі было знішчана больш за 60 тысяч мірных жыхароў ды 76 тысяч савецкіх ваеннапалонных, цалкам разбурана каля 40 прамысловых прадпрыемстваў, амаль усе дамы, масты, крамы, вакзал, навучальныя ўстановы, музеі, кінатэатры (акрамя “Спар-

Віцебскага абкама і гаркама КП(б) Беларусі ў дэламам прадстаўнікоў яго ЦК і гарадскіх улад. Тады і было прынятае канчатковае рашэнне.

Свята праходзіла на тагачасным Пралетарскім бульвары (цяпер — вуліца Багдана Хмяльніцкага), дакладней, на яго скрыжаванні з вуліцай Бізбожнай (цяпер — Шубіна). Той раён раней шмаг гадоў называўся Сянной плошчай. Чаму было абрана менавіта гэтае месца? Ды таму, што яно ацалела на папялішчах вай-

У мітынг і парадзе-дэманстрацыі прымалі ўдзел у тым ліку кіраўнікі партызанскіх брыгад і падполля на Віцебшчыне Мінай Шмыроў, Васіль Лузгін, Якім Жыльянін ды іншыя — імяны, якія ў тэа часы былі на сельху ва ўсіх, хто так ці інакш звязаны з барацьбой беларускага народа супраць акупантаў. Агульнае колькасць удзельнікаў — каля дзевяці тысяч чалавек.

У фінале сваёй кнігі Аркадзь Падліпскі піша: “Мітынг і парад партызан у гонар вызвалення Віцебска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — гэта асобая, неардынарная падзея ў гісторыі горада. Шкала, што пра яе ведаюць яшчэ далёка не ўсе віцебчане. Вось чаму неабходна неяк адзначыць на карце горада гэтае першае пасляваеннае свята. Лепш за ўсё — спецыяльным памятным знакам, у крайнім выпадку — мемарыяльнай дошкай”.

Шчыра кажучы, не ведаю, ці з’явіўся такі мемарыяльны знак у гэтым горадзе?

І напрыканцы — вось пра што. Справа захавання гістарычнай памяці — задача не толькі вывучэнчага мастацтва, літаратуры, журналістыкі. Гэта клопат усеагульны і шматгранны. Ён неспасадна звязаны і з захаваннем гістарычных і культурных каштоўнасцей, дзе жыве душа, талент народа. Гэтыя каштоўнасці належыць усім нам разам і кожнаму паасобку, дзе б ён па волі лёсу ні апынуўся.

Барыс КРЭПАК
Выкарыстаныя фота з кнігі “Партызанскі парад у Віцебску”

така”), бальніцы і гэтак далей. Захавалася ўсяго 7% жыллага фонду, а з даваеннага 180-тысячнага насельніцтва горада сваіх вызвальнікаў 26 чэрвеня 1944 года сустрэлі толькі 118 ацалелых жыхароў.

І вось, у гэтым шматпакутным горадзе, калі ўжо было яшчэ зэўралі свежыя раны вайны, было вырашана правесці партызанскі парад! Па вялікім рахунку, невядома, каму першаму прыйшла такая думка. Але дакладна можна сказаць, што 12 ліпеня 1944 года дадзенае пытанне абмяркоўвалася на сумесным пасяджэнні бюро

ны — у адрозненне, скажам, ад цалкам разбураных галоўных плошчаў Свабоды і імя Леніна.

Праз чатыры дні пасля парада газета “Віцебскі рабочы” апублікавала рэдакцыйную справаздачу пра гэтае мерапрыемства на цалую паўса. А паколькі галоўным рэдактарам (з лістапада 1942 года па кастрычнік 1945-га) быў колішні начальнік штаба разведкі партызанскага атрада імя Варшавыла брыгады Канстанціна Заслонова журналіст Аляксей Крушыньскі, які з’яўляўся ўдзельнікам парада, то, хутэй за ўсё, ён і быў аўтарам гэтага перадавіцы.

1 ліпеня 2018 года спаўняецца 100 год з Дня нараджэння прафесара Максіма Болбаса. Свае навуковыя працы ён прысвяціў цікаваму і важнаму аспекту нашай мінулычынны — гісторыі беларускай эканомікі. Аднак адметны яго лёс не толькі грунтоўнамі даследаваннямі і руплівай выкладчыцкай дзейнасцю. Перад тым як засяродзіцца на працы ў бібліятэчнай цішы, гэты наш сучасны прайшоў праз усе выпрабаванні свайго бурнага веку.

АДЗІН З НАЙЛЕПШЫХ У АТРАДЗЕ

Пачатак яго біяграфіі досыць звычайны для свайго часу. Максім Фёдаравіч нарадзіўся ў вёсцы Слабодка Бабруйскага раёна ў сялянскай сям’і. Цягу да асветы меў з дзяцінства, а ўжо ў падлеткавым узросце стаў і сам “сеацяр разумае, добрае, вечнае”. Хлопец пачаў сваю кар’еру настаўніка, калі яму было

Дыверсант, які стаў навукоўцам

ўсяго шаснаццаць. Тады, у эпоху паўсюднага “лікбезу”, такіх кадраў вельмі не хапала. Стыраша ён працаваў у Клічаўскім раёне, потым — на далёкай Камчатцы, потым зноў вярнуўся ў родныя мясціны.

А потым наступіла 22 чэрвеня 1941 года. Пасля акупацыі Беларусі педагог па прызначэнні быў вымушаны займацца зусім не мірнымі справамі — і далучыўся да руху супраціву. Спачатку была рызыкаўная і самаахварная барацьба ў складзе Брожскага падполля. Затым — сыход у партызаны. Максім Фёдаравіч трывала ўпісаў сваё імя ў гісторыю атрада імя Кірава 37-й брыгады імя Пархоменкі, якая дзейнічала на Міншчыне. Яго аднапалчане ўспаміналі: “Складана было знайсці ў атрадзе больш адважнага хлопца. Ён удзельнічаў у адзінаццаці баях па разгроме варажых гарнізонаў, хадзіў на “жалезку”, падарваў чатыры аўтамашыны з салдатамі, двойчы быў паранены”.

СТУДЭНТ У 30 ГАДОЎ

Пасля вызвалення роднай зямлі Максім Болбас зноў паспяхова працуе ў сістэме асветы. Кіраўніцтва школамі ў былой Баранавіцкай вобласці спалучаецца з уласнай адукацыяй — вучобай у Беларускам дзяржаўным універсітэце, які быў партызанскончыць толькі ў 30-гадовым узросце.

Зрэшты, здзіўляцца тут не выпадае. Гэта былі галодныя гады, час вялікіх матэрыяльных нястачаў. За партымі ў тых класах, дзе праводзіў урокі Максім Болбас, сядзелі дзеці вайны, сярэд якіх было немало пераросткаў. Аднак нават у гэтых надзвычай складаных умовах дырэктар змог на добрым узроўні арганізаваць працу педагогічных калектываў.

Яго поспехі былі заўважаныя, і ўжо неўзабаве яму даручылі рыхтаваць будучых настаўнікаў.

У Брэсцкім інжынерна-будаўнічым інстытуце. Прафесар Максім Болбас першы злева ў першым шэрагу. 1988 год.

Максіма Болбаса запрасілі на пасаду выкладчыка Бабруйскага педагагічнага вучылішча. А потым ён перабраўся ў знакамітую Беларускаю сельскагаспадарчую акадэмію ў Горках. Там у яго працоўнай біяграфіі наступіў якасны новы этап: не толькі першы

выпыт выкладання ў вышэйшай школе, але і пачатак навуковай дзейнасці. Быў зроблены выбар тэмы даследаванняў, якой ён прысвяціў усё астатняе жыццё: сістэмная рэканструкцыя гісторыі прамысловасці Беларусі ў дараваляцыйны перыяд.

Усё далей і далей ад нас той вялікі дзень 3 ліпеня 1944-га, калі вызвалены Мінска, а потым і ўсёй Беларусі стала сапраўдным фактам таго, што наша агульная Перамога не за гарамі. Ужо мінула 74 гады. І што дзіўна: той дзень з часам нібы зноў пачынае набліжацца да нас — праз новыя дакументы, фільмы, архіўныя крыніцы і асабліва праз успаміны ўдзельнікаў вялікай вайны, сівых ветэранаў, хто да сённяшняга часу, на шчасце, застаўся ў жывых і так ці інакш удзельнічаў у вызваленні нашай Радзімы.

Міхаіл Савіцкі. “Падпольшчыкі Мінска”.

Я маю на ўвазе мастакоў Леаніда Шчамялява, Віктара Грамыка, Мікалая Назарчука, Андрэя Заспіскага, Аляксандра Салаўева. Асабіста для мяне іх успаміны асабліва дарагія. Можна таму, што былых франтавікоў-беларусаў ужо амаль не застаўся: а вывала на франтах, у партызанскіх атрадах і падполлі больш за 150 прафесійных твораў, якія пасля Перамогі на ўсё жыццё абралі для сябе прафесію жывапісца, графіка ці скульптара, упісавшы свае імяны ў выяўленчы летапіс савецкай эпохі. Для некаторых ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны і стала галоўнай Памяшчю іх жыцця, потым увасобленай у палотнах, скульптурах, грашчых, плакатах, малюнках.

І ў гэтым сэнсе 3 ліпеня, якое стала Днём Незалежнасці Рэспублікі Беларусь і сапраўдным агульназэржэўным сімвалам свабоднай краіны, гэта яшчэ адна крыніца, дзе захавацца тая самая свяшчэнная Памяць, увасобленая ў мастацтве.

Колішні сельскі настаўнік адчуваў сябе на навуковай ніве ўсё больш упэўнена. І неўзабаве ён ужо пераязджае ў сталіцу БССР, каб працягнуць там свае даследаванні на пасадзе старшага навуковага супрацоўніка Інстытута эканомікі Акадэміі навук Беларусі. У 1962 годзе Максім Фёдаравіч абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму “Формы і стадыі развіцця прамысловасці ў дзяржаўнай Беларусі”.

Што ж новага ўнёс ён у навуку? Быў капітальна даследаваны працэс перастання рамяства ў дробную простую кааперацыю. Болбас пераканаў даказаць, што напіралі рэформы 1861 года ў многіх галінах вытворчасці доля капіталістычных суб’ектаў гаспадарання была пераважнай. Аўтар выступіў піянерам у вылучэнні спецыфікі вочных мануфактур на беларускіх землях. Ён упершыню дакладна палічыў, якая ж доля прамысловай прадукцыі выраблялася мануфактурнымі рабочымі ў апошні дзяржаўны год — 48%. І ніхто з гісторыкаў дасюль яе не аспрэчыў.

Я добра ведаў многіх ветэранаў, зябраваў з імі. Яны казалі, што многае забываецца: імяны, твары, галасы, алчуванні, перажытты на палях баёў. Змяняльна, усё яны памятаюць 22 чэрвеня да найдрабнейшых дэталяў, як і 9 мая. 3 ліпеня 1944-га таксама памятаюць, асабліва тыя, хто непасрэдна вызваляў беларускія гарады і вёскі. Існуе, відаць, нейкая ўласцівасць памяці чалавека, якая праз шмат гадоў зольная аднавіць дні, вызначальныя для яго лёсу. Але ніколі не забываецца адно невымоўнае, невыказанае — “пачуццё” вайны.

Тым, хто не зведаў, што гэта такое, хто ўяляе вайну толькі па кніжках, фільмах, палотнах і скульптурах, мабыць, цяжка зразумець, чаму тое, што захаваўся ў душах былых франтавікоў і партызанаў, нельга візуальна адлюстраваць ні фарбамі, ні гукамі, ні словам, ні акцёрскім выкананнем. І тым не менш, яны, былыя воіны, пераможцы, сваім мастакоў-

Навуковец адкрыў для чытача гісторыю першых на беларускіх землях фабрык: мукамольна-крупчатая і Магілёва і цукравой у Беліцы пад Гомелем. Праведзена вычарпальнае даследаванне кожнага з 30 прадпрыемстваў з машынай вытворчасцю, якія існавалі ў дзяржаўнай форме на час. Папраўдзе ўражвае дэталёвы галіновы аналіз прамысловасці таго перыяду. Скажам, прасочваецца ўзнікненне суднабудавання, запалкавых, фанерных прадпрыемстваў.

50 ТЫСЯЧ КАРТАК

З 1968 года пачалася больш чым дваццацігадовая праца Максіма Болбаса ў Брэсцкім інжынерна-будаўнічым інстытуце (цяпер — Брэсцкім дзяржаўным тэхнічным універсітэце). Ён прайшоў тут шлях ад старшага выкладчыка да прафесара. У 1979 годзе ўзначаліў кафедру палітычнай эканоміі, якую папярэдні сам, фактычна, і створыў.

А годам раней выйшла манаграфія Максіма Фёдаравіча пад назвай “Прамысловасць Беларусі, 1860 — 1900 гг.” — праца, папраўдзе этап-

Яўген Зайцаў. “Парад партызан у 1944 годзе ў Мінску”.

Незгасальная паходня Памяці

скім талентам усё зрабілі для таго, каб дзеці і ўнукі хача б трошкі ўвайшлі ў тую гераічную і трагічную прастору, у якой іх бацькі і дзяды, талды зусім маладыя і бязвусыя, апынуліся ў гады вайны.

Нястрыманая вера ў тое, што нічога на свеце няма вышэйшага за праўду, любоў і дабрыню, чырвонай ніткай праходзіць у іх лепшых творах пра вайну і мір. Яны свой абавязак перад Радзімай выканалі. І ў мірны час зрабілі ўсё магчымае, каб у створаных ім карцінах, пейзажах, партрэтах, натуральных эпізодах з месцаў баявых дзеянняў сумленна была данесена да нашчадкаў маральная сутнасць таго, што адбылося ў “сороковых, роковых, свинцовых і пороховых” гадах і як адраджалася зраненая зямля беларуская.

Мне здаецца, што такія творы, як палотны “Парад партызан у 1944 годзе ў Мінску” і “Вызваленне Мінска” Яўгена Зайцава, “Мінск. 3 ліпеня 1944 года” Валянціна Волкава, “Балада пра мужнасць” Гаўрылы Вашчанкі, “Салдаты” і “Песня аб мамі атрадзе” Уладзіміра Грамыкі, “Першы дзень міру” і “Генерал Даватар” Леаніда

Партызаны брыгады “Дубова”: мастакі Мікалай Гуціёў (справа) і Мікалай Абрывьба. Люты 1944 года, Віцебшчына.

Шчамялява, “Капітуляцыя пад Мінскам” Абрама Кроля, “Партызанская мадона (Беларуская)”, “Віцебскія вароты” і “Стратэгі аперацыі “Баграціён” Міхаіла Савіцкага, “Беларусь — маці партызанская” Мая Данчыга, “За родную Беларусь” Уладзіміра Сузаверхава, “За Беларусь. Аперацыя “Баграціён” і “Май. 1945 год”

Івана Стасевіча, “Сустрэча партызан з Чырвонай Арміяй” Івана Ціханова, скульптурныя кампазіцыі “Бясна Перамогі” і “Памяць” Анатоля Анікейчыка, партрэты герояў Вялікай Айчыннай вайны Заіра Азгура, Андрэя Бембеля, Аляксея Глебава, Сяргея Селіханова, графічныя серыі “Беларусь — край партызанскі” Мікалая Гуці-

ева, “Партызаны Беларусі” Сяргея Раманава, “Партызаны” Арлена Кашкурэвіча, “Мінскае падполле” Людвіга Асецкага, натурныя эпізоды, зробленыя ў першыя месяцы і гады аднаўлення Мінска і шмат іншых твораў, не кажучы пра выдатныя помнікі і мемарыялы, — менавіта для сённяшняй моладзі з’яўляюцца кампасам, па якім трэба выбіраць правільныя маральныя шляхі.

Менавіта напярэдадні Дня Незалежнасці маёй краіны хачу ўспомніць толькі некаторыя імяны мастакоў (на жаль, некаторыя ўжо падзабытыя), хто мужна прайшоў са зброяй у руках па франтавых і партызанскіх шляхах вайны, набліжаў вясну вялікай Перамогі: афіцэры — Герой Савецкага Саюза Міхаіл Зялёнкін, Іван Пушкаў, Віктар Вярсоцкі, Ісак Давідовіч, Сцяпан Андруховіч, Манас Манасон, Уладзімір Мінейка, Уладзімір Сакалоў, гвардыя старшыя сяржанты — Леанід Шчамяляў, Іосіф Белановіч і Іван Ціханав, радавыя — Міхаіл Савіцкі, Сяргей Каткоў, Іван Стасевіч, Яўген Ражкоў, Фёдар Бараноўскі, Абрам Кроль, партызаны — Віктар Грамыка, Мікалай Гуціёў, Уладзімір Сузаверхаў, Соф’я Лі, Антон Бархаткоў, Сяргей Раманаў, Генрых Бржазоўскі і шмат іншых “кавалёў” Перамогі.

На жаль, пра вайну пакаленне маладых ведае ўжо павархоўна. Да таго ж, ігнаруючы аб’ектыўнасць фактаў, у некаторых краінах палітыкі прынышчова і свядома перапісваюць гісторыю тых падзей, прафесійна выкарастоўваючы сучасны кінематограф, СМІ, інтэрнэт. І самае сумнае: некаторыя вераць. А я думаю толькі пра адно: як захаваць, не страціць Праўду? І вось тут на моладзь уся надзея: калі не яна, то хто павісе далей незгасальная паходня Памяці?

Барыс КРЭПАК

Болбас надаваў немаляую ўвагу і прапагандзе тых ведаў, якія былі звязаны з яго навуковымі інтэрэсамі. Толькі для беларускай энцыклапедыі ён напісаў дзясяткі артыкулаў. Папулярныя гісторыі прамысловасці Беларусі ў дэвалюцыйны перыяд паспрыялі і яго кнігі, разлічаныя не на вузкія кола спецыялістаў, а на зацікаўленага масавага чытача.

Урэшце, Максім Болбас запамінуўся тым, каму пашчасціла яго ведаць, і яго ўзоруны сем’яну. Разам з жонкай, якая шмат гадоў працавала ў сістэме аховы здароўя, выхаваў дзюхладчох.

Ён пайшоў з жыцця 1 красавіка 1997 года, пакінуўшы па сабе добрае памяць, змястоўныя даследчыцкія набыткі і шмат вучняў, якія працягваюць ягоную справу і сёння. Без сумневу, багата на падзеі жыццё Максіма Болбаса з’яўляецца выдатным прыкладам для сучаснай моладзі — шлях якой да навуковай кар’еры, што ні кажы, куды менш пакрычасты.

Міхаіл СТРАЛЕЦ,
доктар гістарычных навук,
професар

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.";
Выставы:
■ Выстава "Сусвет Язэла Драздовіча" — да 30 снежня.
■ Выставачны праект "Айвазоўскі і марыністы" — да 3 ліпеня.
■ Выстава "Equos. Коп. Конь" — да 26 жніўня.
■ Выстава графікі Васіля Званцова "Зачараваны чудаў?" — да 29 ліпеня.
■ Выстава графікі і скульптуры Юліі і Алеся Шаціла "Знікае час" — да 29 ліпеня.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВА ХІХ ст."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы";
■ "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча";
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.";
■ Выстава твораў Вольгі Навіцкай "Сны аб мінулым" — да 18 ліпеня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІНЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ Выстава традыцыйнага мастацтва паўночных народаў Камчаткі "Амато (добры дзень), Караікі";

■ Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломаллячэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".

ТЭАТР

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.
Тэл./факс: 334 60 08.
■ 2 ліпеня — "Зорны хлопчык" (Дзіна Корзун у монаспектаклі на матыях твора Оскара Уалда).
■ 4 — "Бетон" (візуальная паэзія) Я.Карняга. Прэм'ера.
■ 6 — "Кругі раю" (дакументальная алегорыя) С.Навуменка

У МІНСКУ ГАЗЕТА "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАВЫЦІ У НАСЛІДНІХ КАРПКАХ:

МАГАЗЫНЫ "БЕЛСАЮЗДРУК"
● Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
● Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
● Праспект Незалежнасці, 44.
● Вуліца Валадарскага, 16.

КІЕСКІ "БЕЛСАЮЗДРУК"
● ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
● Праспект Пераможаў, 5.
● Вуліца Рабкораўская, 17.
● Праспект Незалежнасці, 168, В.
● Вуліца Лабанка, 2.

■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у лютым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Вольнае п'янна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Выстава "Зладзейскія грошы, або Гісторыя фальшывамянецтва" — да 11 ліпеня.

■ Выстава "Шматколеранасць татарскай нацыянальнай культуры" — да 8 ліпеня.
■ Персанальная выстава Тамары Дзянісавай "Калі расквітае бэз..." — да 30 чэрвеня.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўнены новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея).
■ Праект "Гісторыя ў этыкетках", прысвечаны будаўніцтву Каралем Чапскім завода "Багемія" (сучасны завод "Аліварыя") — да 1 ліпеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянныя экспазіцыі.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу" і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставага і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Выстава "Жывыя цмокі" — да 2 жніўня.
г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон").
Тэл.: +37529 123 60 53.
■ Выстава "Сафарты парк" — да 31 жніўня.
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а.
Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава "Пеўчыя птушкі і галубы" — да 3 ліпеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях", "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст.". ■ Выстава "Звычайны Чараўнік: 5 гадоў Тэатру Генадзя Гладкова ў Мінску" — да 9 ліпеня.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавапінская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянныя экспазіцыі. Майстар-класы:
■ Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Сявядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Выстава "Казанчыя героі Беларусі. Частка 2: вяртанне" — да 22 ліпеня.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.
Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сяр. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Часовая экспазіцыя "Пётр Машэраў: яго сэрца білася для людзей" — да 13 жніўня.
■ Часовая экспазіцыя "Агульная памяць: Нанкінская разня 1937 года" — да 5 ліпеня.
■ Музычна-паэтычная праграма "Есць у горада слава гордая", прысвечаная Дню Незалежнасці Рэспублікі Беларусь — 30 чэрвеня. Пачатак аб 11-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль

■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Выстава "Тры незвычайныя калекцыі" са збору Д.Сурскага — да 15 ліпеня.
■ Выстава "Чвэрць стагоддзя", прысвечаная юбілею Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж".
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Выстава Лізаветы Казеннавай "Уяві" — да 4 ліпеня.
Ратуша Вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Квэст "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках. Случка брама
■ Выстава "3 імём святога Юрыя" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "MIP"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Тэатрылізаваная экскурсія "І зноў ажываюць паданні".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".
■ Квэст "Таямніца двух куфраў".
■ Квэст "Белы слон".
■ Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Музейныя заняткі.
■ Музейная фоталяўчоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя "У любові да роднай зямлі".
■ Часовая экспазіцыя "Грэдзяча зоры нашых дзён" да Дня незалежнасці Рэспублікі Беларусь.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрылізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".

■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
■ Віншаванне ад музея, фотасвітан "У дзень вясялля — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.
■ Пастаянныя экспазіцыі "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
■ Выставачны праект "Сцэнаграфія Мясціслава Дабужынскага" з фондаў Літоўскага музея тэатра, музыкі і кіно — да 30 ліпеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:

■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".
■ Персанальная выстава жывальніц, графікі і керамікі Рыгора Міхайчыка "Творчая справядача" — да 15 ліпеня.

■ Выстава дзіцячых творчых работ "Мы розныя — мы разам", прысвечаная Сусветнаму дню бежанцаў — да 30 чэрвеня.
■ Выстава фатаграфіі "Мінск пад прыцэлам" — да 16 верасня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечаная Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
■ Выстава знакамітага літоўскага фатографа Антанаса Суткуса "Людзі Літвы" — да 8 ліпеня.
■ Фотараект Ірэны Гудзіеўскай "Сімвалы Беларусі. У пошуках...", прысвечаны Году малой радзімы — да 29 ліпеня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Выстава "Куфэрак: на вайне і ў бальнай залі" — да 9 верасня.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыі:
■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.
■ "Сані і вазок; каляска і брычка; карэта і вупраж" (пастаянныя экспазіцыі па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Виртуальная гульня "Карэты майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.
■ Экспазіцыя складаецца

з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.
■ Выстава "МотаБелМінск. Двухколеса гісторыя" — да 1 ліпеня.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЯСТА"
г. Мінск, вул. Герца, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
■ Інтэрактыўны праект пра гісторыю мінскай фатаграфіі "Прывітанне з Мінска" — да 26 жніўня.
ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 60.
Пастаянныя экспазіцыі:

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце "Культура" звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41, альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by

■ "Прырода Лідчыны".
■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывальніц, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
Выставы:
■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашэра".
■ "Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...".
■ Фотараект Ірэны Гудзіеўскай "Сімвалы Беларусі. У пошуках...", прысвечаны Году малой радзімы — да 29 ліпеня.
■ Мемарыяльны пакой Валентыны Таўлая.
■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.". ■ Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х".
■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі".
■ Выстава "Надзейны шчыт краіны".
■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
■ Выстава "Жыве мая ліра нанома!"

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ
г. Навагрудак, вул. Гродзенская, 2. Тэл.: (8-01597) 2 14 70.
■ Пастаянныя экспазіцыі: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
■ Філатэлістычная выстава "Адам Міцкевіч і Ігнат Дамейка — слаўныя сыны Навагрудскай зямлі".
г. Навагрудак, вул. Мінская, 64-66.
■ Экспазіцыі: "Музей яўрэйскага супраціўлення ў Навагрудку".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА У НАВАГРУДКУ
г. Навагрудак, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
■ Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ "УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.
■ Выстава "Блажэнная Валыянка, духоўная заступніца зямлі мінскай" — да 4 ліпеня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Выстава чатырох беларускіх мастакоў: Аляксандра Забаўчыка, Андрэя Рэвкова, Андрэя Скідэва і Васіля Дубовіка — да 1 ліпеня.

УВАГА! ТУТ МАГЛА БЫЦЬ ВАША АФІША!
Звяртайцеся: +375 17 286 07 97, +375 17 334 57 41 (факс) kultura@tut.by